

Fig. 1. Kirken i landskabet set fra vest. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *The church in the landscape seen from the west.*

KRARUP KIRKE

SALLINGE HERRED

Krarup er nævnt første gang o. 1300 i et brev til Erik Menved.¹ Selve kirken synes ikke omtalt, for dens sognepræst Mikkel Person 1441 vidnede på Sallinge Herredsting.² 1524–26 bidrog Krarup med 15 mark til landehjælpen.³ Sognet havde 38 tiendeydere i 1589,⁴ et antal der o. 1690 var faldet til 34.⁵

Ejerforhold. 1589 lå patronatsretten til Rantzausholm (Brahetrolleborg).⁴ Dette forhold synes at have gjort sig gældende frem til 1664, da både kirken og Rantzausholm var blandt det gods, Kaj Lykke fik konfiskeret for majestætsfor nærmelser.⁶ Det år overdrog Frederik III herregården med dens tilliggende til rentemester Christoffer Gabel,⁷ men den gik tilbage til Kronen ganske kort efter. 1668 blev herregården mageskiftet med Birgitte Trolle, som derved fik patronatsretten til både herregårdskirken (s. 3314) og Krarup Kirke.⁸

1722 købte Christian Ditlev Reventlow herregården af Niels Trolles arvinger og lod derefter herregård-

dens kirker syne (foruden herregårdskirken og Krarup også Håstrup, Hillerslev, Vester Åby og Åstrup kirker, s. 3077 og 3073).⁹ Resultatet af synene var, at sælger blev pålagt at reparere kirkerne for anslået 3.914 rdlr. Ved midten af 1724 var reparationerne imidlertid endnu ikke påbegyndt.⁹

Kirken lå til Brahetrolleborg frem til overgangen til selveje 1. januar 1913.

Anneksforhold. 1555 gjorde Christian III vitterligt, at eftersom Krarup var et lille og uformående sogn, der ikke kunne holde sin kirke ved lige, skulle det lægges anneks til Holme Kloster (siden kaldet Rantzausholm og fra 1672 Brahetrolleborg), hvis munke i ældre tid havde betjent sognet; derimod skulle de to nærliggende kirker Hågerup og Fleninge helt nedbrydes (jf. s. 3493 og 3487).¹⁰ Annekteringen til Holme Kloster skulle imidlertid først finde sted, når den stedlige sognepræst, hr. Jørgen, døde; hvilket var

Fig. 2. Luftfotografi af kirken set fra syd. Foto Sylvest Jensen 1939. I KB. – *Aerial photograph of the church seen from the south.*

sket 1562. Da ytrede sognefolket imidlertid ønske om fortsat at have egen sognepræst, og Holme Klosters ejer, enkedronning Dorothea, synes at have set positivt derpå.¹¹ Frederik II ønskede imidlertid ikke at gå imod sin fars vilje, og derfor blev det fastholdt, at Holme Klosters sognepræst skulle betjene Krarup.¹²

Fig. 3. Matrikelkort. 1:10.000. Kopieret af Lund 1805, tegnet af Freerk Oldenburger 2021. – *Cadastral map.*

Alligevel var annekteringen ikke gennemført 1570, da Rantzausholm måtte anmode om, at Krarups sognepræst fik et andet kald, så de to sogne kunne slås sammen til et pastorat.¹³ Heller ikke da biskop Jacob Madsen visiterede kirkerne 1589 havde de fået samme sognepræst,⁴ og først efter hr. Jørgen til Krarups død 1606 blev annekteringen til Rantzausholm gennemført.¹⁴ Dette forhold har gjort sig gældende lige siden, bortset fra den korte periode 1800-09, da Jakob Bang blev kaldt til sognets præst.¹⁵

Sagn. Ved Krarup Kirke var der en kirkesø,¹⁶ og om kirkens opførelse fortæller et sagn, at hvad der blev opført om dagen blev af vætterne nedrevet om natten. Sognefolkene blev da rådet til at binde to stude sammen og lade dem gå, og hvor de lagde sig skulle kirken bygges.¹⁷

I kirkebakken boede i gamle dage en hel familie af trolde eller bjergfolk. Men da man begyndte at ringe med kirkeklokken kunne troldfolket ikke tåle lyden, hvorefter de forlod stedet. Klokken var imidlertid kommet så svært i bevægelse, at den fløj ned i en mose vest for kirken. Her var der en *helligkilde*, som havde helbredende kraft. Kilden var kranset af hugne kampesten, der blev fjernet o. 1810-20.¹⁸ Om kilden fortaltes, at man af og til kunne høre klokken i dybet, og remsen »Ding-dang klokken klang ned i Kildemose« blev et mundheld på egnen.¹⁹

Det sagdes om sognepræst Povl Jensen Thoring (†1748), at han en gang ønskede nye sko til sine heste, men dem smedevenden tilbød, kunne præsten trække i stykker med sine hænder. Derefter smedede Thoring selv nye og sagde så til svenden: 'Træk du dem nu i stykker, så skal du være præst i stedet for mig'.²⁰

Om natten spøger en 'kirkeso' (jf. ovf.) ved Krarup Kirke.²¹

Kirken, der ligger nordligt i sognet, har en bemærkelsesværdig placering i udkanten af Krarup, på en markant og skarpt afgrænset banke umiddelbart nord for landevejen mellem Nyborg og Faaborg, her benævnt Bøjdenvejen. Den store kirkebakke hæver sig 15 meter over det omliggende, flade terræn, hvorfra en stejl opkørsel (jf. fig. 4) forbinder landevejen med kirkegården. Det bemærkes, at kirken ikke er opført på bakkens højeste punkt ved kirkegårdens sydøstre

hjørne, men i stedet nordvestligt på en udjævnet del af plateauet. Oprindeligt havde kirken imidlertid en mere central beliggenhed, men råstofudvindinger i form af grusgravninger har i løbet af 1800-tallet reduceret bakkens omfang og skabt kunstige, brat faldende skrænter mod nord og vest (jf. fig. 3).

Kirkegårdens hegn. Kirkegården synes at have bevaret de gamle grænser mod nord og øst, mens en søndre udvidelse foretoges o. 1915 efter flere forudgående overvejelser.²² Et vestre dige blev derimod rykket længere ind på kirkegården efter en større omlægning af hegnet i årene efter 2000. En stor del af kampestensdigerne var før den tid skredet ned ad skrænten som følge af de ovenfor nævnte afgravninger, der var ført tæt under diget. 2000 påbegyndtes derfor en etapevis genop-

Fig. 4. Kirkegårdens hovedindgang og opkørsel (s. 3500). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – Main entrance and driveway to the churchyard.

bygning, der indledtes med det vestre dige; dette blev som sagt reableret længere mod øst, mens den nordlige del af østdiget blev udbedret samme år. Norddiget og det lavereliggende støttedige mod nordøst blev nyanlagt 2002, og endelig blev syddiget omsat 2004, hvor der endvidere blev etableret en indgang i sydøsthjørnet (jf. ndf.). Et stensat dige sydligt på kirkegården er fra 1999 og anlagt, hvor der før var en mindre skråning.

Digeforløbene syd for ligkapellet – på begge sider af opkørslen – blev omsat o. 1999 og vejen gjort smallere. 1914 var vejens brolægning blevet udvidet med to alen på hver side og stenene lagt i cement.²³

Indgange. Kirkegårdens hovedindgang mod syd, der er anbragt nær bankens fod, består af en kørelåge flankeret af mindre ganglåger ophængt i granitpiller, hvorpå med romertal er indhugget årstallet 1844. Tallene fordeler sig med »MDCCC« på den vestre midtpille og »XLIV« på den østre. De nuværende, sortmalede jerntræmefløje er imidlertid opsat 1961 jf. årstallet på kørelågen, mens ganglågerne prydes af Kristusmonogrammer; fløjenes buede overkant krones af et latinsk kors i cirkel (jf. fig. 4).

Mod øst er der en åben passage gennem diget, hvor en sti forbinder kirkegården med graverhuset (jf. ndf.), og i kirkegårdens sydøsthjørne er der 2004 anlagt en gangpassage (jf. ovf.), der på ydersiden nås via en mindre trappe med granittrin og -vanger.

†*Hegn og indgange.* Kirkegården var 1589 meget rummelig og hegnet af kampesten.⁴ 1835 havde kirkegården vundet i forskønnelse i den tid, man havde haft en mand til at passe den i sognefogedens sted,²⁴ og 1852 var 'kirkeporten' blevet 'omordnet'.²⁵ 1864 blev diget repareret og atter 1867, hvor der blev kørt overskudsjord bort fra kirkegården efter digets omsætning.²⁵ 1879 ønskedes 'lågerne ved dødeporten' fornyet,²⁶ og 1907 og 1912 blev det overvejet at forny kirkegårdsporten og lågerne.²⁶ Østdiget omsattes 1931,²⁷ og 1933 blev ståltrådshegnet om 'plantningen ved indgangen til kirken' fjernet.²³ 1973 blev der opsat belysning ved opgangen til kirken.

En mindre *arkæologisk undersøgelse* blev 2015 foretaget nordøst og øst for koret som følge af en

Fig. 5. Ligkapel, o. 1919 (s. 3500). Foto Arnold Mikelsen 2021. – *Mortuary chapel, c. 1919.*

lækage på et vandværk, men intet af arkæologisk interesse fremkom.²⁸

Bygninger på (og ved) kirkegården. Ligkapellet må formodes at stamme fra o. 1919, hvor opførelsen af en sådan bygning blev drøftet.²³ Kapellet, hvis udformning og materialevalg er tydeligt inspireret af kirkens fremtoning, og som af samme grund indpasser sig respektfuldt i omgivelserne, er opført sydvest for kirken som et grundmuret, hvidkalket hus med tegltag og gavle i øst og vest. Murene, der er uden åbninger mod nord, vest og syd, hviler på en granitsokkel og afsluttes af en gesims svarende til kirkens (s. 3504). Østgavlen domineres derimod af et højt, dobbeltfløjet indgangsparti, der krones af et jævnbredt, halvcirkulært vindue med smalle, radierende sprosser. Vinduet oplyser kapellets hvidkalkede indre, der overdækkes af et lavt spændt tøndehvælv, vel af træ; rummet anvendes nu til opbevaring og tekniske installationer. En mindre *†tilbygning* mod vest, opført i 1960'erne, der indeholdt toilet og redskabsrum, blev 2021 nedrevet.²⁹

Graverbygningen øst for kirkegårdsdiget er fra 1987 og indeholder mandskabs- og redskabsfaciliteter (arkitekt Aage Larsen, Faaborg). Materialet

er grøntmalede fyrretræsbrædder og røde vingetagsten.

†*Bygninger.* 1589 var der et *klokketårn* på kirkegården, vel en stabel med ukendt placering (jf. fig. 54), og desuden en 'ond', dvs. forfalden *kirkelade*.⁴ I lighed med forholdene ved baroniets andre kirker anlagdes 1691 på kirkegården en †*skole* stiftet af Frederik Trolle, hvis engagement på den front skete meget tidligt i forhold til resten af landet (jf. s. 3026 og 3081).³⁰ I tilknytning hertil, for at styrke undervisningen af sognets ungdom, ansattes en skolemester.³¹ Bygningen skal være opført oppe på kirkebanken, men den nærmere placering kendes ikke;³² muligvis er der tale om den nord-syd orienterede længe, der på matrikelkortet o. 1805 er beliggende øst for kirken (fig. 3). Skolestuen var allerede 1743 i 'slet tilstand'.³² I den første tid boede skolemesteren i kirkens †*degnebolig* beliggende ud mod Bøjdenvejen syd for kirken. I slutningen af 1700-tallet blev der i stedet indrettet værelser i selve skolebygningen, hvor skolemesteren herefter boede.³³ Bygningen stod indtil 1805, da den nye skole blev opført umiddelbart vest for

kirken i krydset Bøjdenvej-Lydingevej; der er tale om en trelænget bygning med grundmuret hovedbygning og to længer i bindingsværk.³⁴ Opførelsen af et *nødtørfishus* blev drøftet 1905,²³ og endelig blev et gammelt *redskabsskur*, der lå i kirkegårdens nordøstlige hjørne, nedrevet o. 2000.

Beplantning. Kirkens nærmeste omgivelser står nu overvejende fri af den 'næsten skovlignende bevoksning af store og gamle træer', der førhen dækkede området (jf. fig. 2 og 6),³⁵ men som blev fældet 1999 forud for digernes udbedring. Tilbage står et tæt bælte af syrener på østdiget, mens lindealléen fra landevejen op til kirken er anlagt 1999.

En stor del af den tidligere bevoksning omfattede elmetræer samt bøg og ask, mens der på kirkegårdens nordlige del stod tre ældre popler;³⁶ ved bakkens nordre og søndre fod står endnu enkelte asketræer. Elmestubbene blev fjernet 2004, hvor der endvidere blev plantet stenurter på de nye diger.

1883 blev de træer langs kirkens sydside, der var gået ud, fjernet.²⁶

Fig. 6. Kirken i landskabet set fra sydvest. Foto o. 1950(?). – *The church in the landscape seen from the south west.*

Fig. 7. Kirken set fra syd. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *The church seen from the south.*

BYGNING

Kirken er en romansk bygning bestående af kor og skib, hvortil knytter sig en middelalderlig vestforlængelse. Fra o. 1767 stammer formentlig våbenhuset, kapellet samt kirkens gesims, mens tårnet er fra 1783. Trappehuset og støttepillen er yngre end tårnet, mens det tidligere kulhus ved våbenhusets nordside opførtes 1913. Et tårnrum, opført o. 1924 ved nordkappellets østside blev nedrevet 1969. Kirken er orienteret med en svag sydøstlig afvigelse.

Den romanske kirkes *grundplan* omfatter koret, der er kvadratisk, og et rektangulært skib, der nu omfatter en senere udvidelse mod vest (jf. ndf.); skibets oprindelige udstrækning svarede til lidt mere end de to nuværende østligste hvælvfag.³⁷ Skibet, hvis bagmure omtrent flugter med facaderne på korets flankemure, har dermed haft en beskeden længde på ca. 13 m, mens bredden på 8,6 m svarer til to tredjedele af denne.

Materiale og teknik. Murene, der er stærkt præget af senere ombygninger og reparationer, er opført på et fundament af marksten, der dog kun er syn-

ligt under skibet, eftersom terrænet østover hæver sig en smule. På fundamentet er udlagt en *profilsokkel*, hvis udformning på koret består af en kraftig vulst over hulkel, mens skibets udgøres af en ganske svagt hulet skråkant over rille (s. 2934, fig. 4-5). I sammenstødet mellem kor og skib på sydsiden ses, at sidstnævntes sokkel støder op til koret, der dermed er bygget først (jf. fig. 57). Selve murene består af rå kamp med anvendelse af enkelte kløvede sten eller kvadre, der tillige er anvendt som hjørnekæder.³⁸ Kæderne er bedst bevaret på koret, hvis mure i forhold til skibets i øvrigt er bemærkelsesværdigt tynde – kun ca. 100 cm mod skibets ca. 150 cm. Også bagmurene, hvis øvre partier er delvist synlige over loftet, er af rå kamp med et tykt, udjævnende lag af lyst, grovkornet mørtel.

†*Døre og vinduer.* Alle spor af kirkens oprindelige åbninger er forsvundet, men det må formodes, at der sædvanen tro i skibets vestende har været en norddør og en syddør, der var placeret, hvor de senere vinduer indsattes i skibets midtfag (s. 3512). Af korets sandsynligvis tre vinduer er der

nu kun svage spor af østvinduet, der er tilmuret i flugt med facade og bagmur.

Indre. I kirkens indre er korets gulv hævet to trin over skibet, mens den romanske korbue i nyere tid er kraftigt udvidet, hvorved den fik en let, spidsbuet form.³⁹

Senmiddelalderlige tilføjelser. Skibets *vestforlængelse* er vanskelig at datere, men tagværkets beskaffenhed antyder, at byggeriet skal henføres til den senere del af middelalderen (s. 3512). Murene, der er jævnbrede med de romanske flankemure, er rejst i forlængelse af disse og efter nedrivningen af den ældre vestgavl; udvendig måler forlængelsen ca. 5 m, hvilket har forøget det indvendige areal med knap en fjerdedel (jf. fig. 56). Materialet er altovervejende rå og kløvet kamp med anvendelse af munkesten, og naturstensmaterialet må for en stor dels vedkommende antages at være genbrug fra den ældre vestgavl, herunder hjørnekæderne og de romanske hjørneprofilsokler. Formodentlig er der også under vestgavlen en udflyttet profilsokkel, der nu er skjult bag våbenhuset, hvorimod murforløbene i nord og syd er uden markeret sokkel. Murene afsluttes foroven af højst fire teglstensskifter.

I den velbevarede taggavl, der består af store marksten opmuret med brede, irregulære fuger, hvori er indstukket mange mindre sten, ses tillige

partier af røde munkesten langs gavllinjen og i toppen, hvoraf flere er genanvendte sten med spor af puds og kalk; gesimsen af små sten er derimod fra kirkens ombygninger i 1700-tallet (s. 3504).

Hvælv. Kirkens fire sengotiske krydshvælv, ét i koret og tre i skibet, er i konstruktionsmæssig henseende nært beslægtede og samtidige. Fælles er de spidsbuede og helstensbrede skjold- og gjordbuer, der hviler på enkeltfalsede hjørnepiller og dobbeltfalsede vægpiller; ribberne, der er kvartstensbrede, har tre skifter høje vederlag, der ligger diagonalt på pillerne.⁴⁰ Som slutsten er på kultiveret vis anvendt afvekslende former: i koret et rektangel og i skibets to østre fag et 'halvstenskryds', mens vestfaget har en cirkel. De højt puklede kapper (jf. fig. 10) har indskårne ribbesøm, og for skibets hvælv gælder, at kappernes vederlag er udformet som et let udkragende skifte i sammenstødet med buerne, ganske som det ses i en lang række af områdets samtidige hvælv (jf. f.eks. Tved, Kirkeby, Vester Åby, Vester Skerninge og Ulbølle (s. 1838, 2073, 3031, 3158 og 3211). I den østre hvælvkappe i skibets østfag er der muligvis et nu tilmuret *klokkerebshul* i forbindelse med en $\dagger$ messeklokke (jf. s. 3514).

Eftermiddelalderlige tilføjelser. Våbenhuset, kapellet, tårnet, trappehuset, støttepillen, skibets gesims og den mindre udbygning nord for våbenhuset

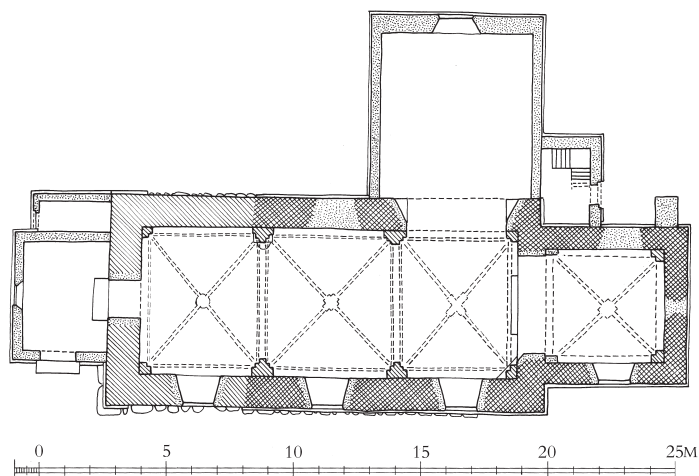

Fig. 8. Plan. 1:300. Målt af H. P. Knudsen 1967, suppleret og tegnet af Anders C. Christensen 2022. Signaturforklaring s. 9. – *Plan. Key on p. 17.*

er alle fra efterreformatorisk tid, men på nær sidstnævnte, der er fra 1913 (jf. ndf.), har opførelsestidspunkterne ikke efterladt sig spor i de skriftlige kilder. Våbenhuset og kapellet er således første gang nævnt 1805, hvor to loftsbrædder begge steder var 'sprunget op',⁴¹ og derved giver de bevarede årstal i murankrene på skibets vestre trekantgavl, »C D R/ 1767« og på tårnets østfacade, »J L R 1783«, sidstnævnte under en heraldisk krone (formentlig en femtakket grevekrone), givetvis den bedste indikation på byggeriets alder.⁴² Initialerne henviser til lensgreverne Christian Ditlev Reventlow til Brahetrolleborg og sønnen Johan Ludvig Reventlow, hvoraf sidstnævnte, der var en af foregangsmændene bag periodens reformpolitik, arvede godset 1775.⁴³ Skal placeringen af ankrerne tages til indtægt for bygningsdelenes indbyrdes kronologi, er arbejdet

Fig. 10. Udsnit af oversiden af skibets hvælv set mod øst (s. 3503). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Detail of vaulting of the nave seen from the loft, looking east.*

ved kirkens vestende afsluttet først, og muligvis er i denne arbejdsgang også kapellet opført. Kirkens udvidelse var ifølge biskop Engelstoft betinget af 1750'ernes omorganisering af sognet, idet folkerne fra Lydingegårde nu søgte til Krarup.⁴⁴ Byggematerialet er teglsten i krydsskifte i afvekslende farve og format, idet kapellet (og våbenhuset?) er af gule sten (25×12,5×6,5 cm), gesimsen af gule, røde og mørkbrændte sten af samme format, mens tårnet hovedsagelig er opført af røde sten i et lidt mindre format (22–23×11–12×5 cm).⁴⁵

Våbenhuset er rejst ved skibets vestgavl over en rektangulær grundplan med kortsiderne i nord og

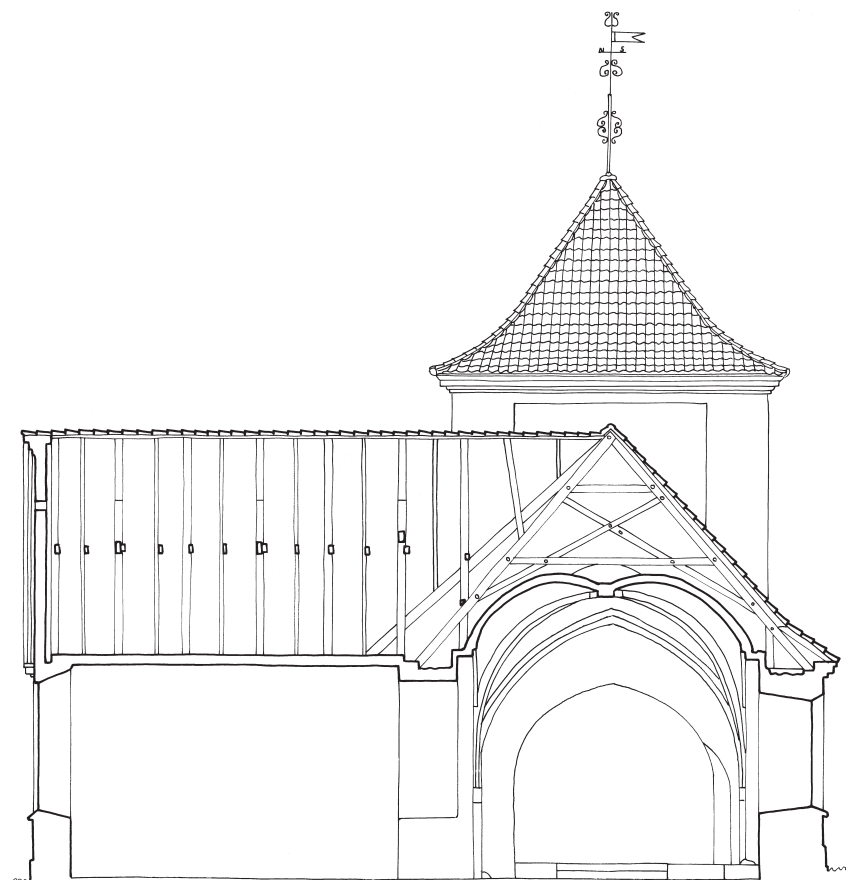

Fig. 9. Tværsnit set mod øst. 1:150. Målt og tegnet af Anders C. Christensen 2022. – *Cross section looking east.*

Fig. 11. Ydre set fra nord. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Exterior seen from the north.*

syd og som en i forhold til skibet lavere og smalle-
re bygning med sadeltag (fig. 12). De to sten tykke
mure, der rejser sig over en høj sokkel af rå kamp
og hjørnehugne kvadre på hjørnerne, afsluttes
foroven af en gesims bestående af tre på hinanden
udkragende, retkantede led, et rulskifte mellem to
binderskifter. Gesimsen forkrøpper sig om gav-
len, fra hvis hjørner er anbragt skrågesimser med
tilsvarende profil langs spidsgavlens oversider. En
rundbuet dør i sydmuren giver adgang til det lave
rum, der har fladt, pudset loft, og som får lys gen-
nem vestmurens vindue. Et tilsvarende, men min-
dre vindue er indsat i gavltrekanten, hvorigennem
det utilgængelige loftsrum oplyses. Denne åbnings
noget uregelmæssige karme og stik skyldes, at der
er tale om det sekundære vindue, der indsattes
1883 (jf. s. 3512).⁴⁶ Samtidig med våbenhusets
opførelse blev en bred, retkantet dør brudt i ski-
bets vestgavl; åbningen er fladt afdækket mod det

lave indgangsparti, mens døren har et fladbuet stik
mod skibet. Formen stammer formentlig fra 1904,
hvor den 'indre kirkedør' ønskedes udvidet.²⁶

Kapellet er opført ud for den østlige del af ski-
bets nordmur – østmuren i flugt med skibets øst-
gavl – og med en omtrent kvadratisk grundplan,
der indvendig måler ca. 6,5×6 m (fig. 7, 13 og
15). Murene, hvoraf flankemurene har en tykkelse
af to sten, gavlmuren det dobbelte, hviler på en
seks skifter høj og retkantet sokkel, der er anlagt
i en blanding af teglsten og kamp, sidstnævnte
konsekvent anvendt nederst som en slags syld-
sten. Murhøjden svarer til skibets og gesimsen til
våbenhusets, herunder skrågesimsen på den glatte
gavltrekant. Tilbygningens enlige vindue, en høj
og rundbuet åbning, er placeret i nordmuren midt
for længdeaksen, og i det indre dækkes rummet
af et fladt, pudsdækket bræddeloft, der 1921 blev
pudset om og hvidtet.²⁷ Kapellet forbinder sig til

skibet gennem en 4 m bred og rundbuet åbning, hvis vanger i den øvre del er affasede mod nord.

Tårn. Kirkens lave og lidet prangende, men smagfulde og velproportionerede tårn rejser sig over korets mure og skibets østre gavltrekant, hvoraf sidstnævnte i sin oprindelige form dog blev fjernet forud for tårnets opførelse (jf. fig. 11 og 13-14). Facaderne, der smykkes af store, rektangulære blændingsfelter er trukket en anelse tilbage i forhold til korets, der i overgangen til tårnets mure afsluttes af kvartstaf med platte. Krongesimsen er stærkt udkraget og består af fem led, nederst et binderskifte og her over to gange henholdsvis en vulst og et rulskifte. En kraftig opskalkning løfter tagbeklædningen ud over gesimsen og tilfører pyramidetaget en markant, konkav form.

De to stokværk over koret nås fra trappehuset på nordsiden (jf. ndf.) via en fladbuet overdør med lige gennemløbende karme, hvis tærskel udgøres af korets 'sekundære' murkrone med det ovenfor nævnte profilled. Mellemstokværket eller korloftet er mørkt, og herfra er adgang til skibets loft via en fladbuet åbning. Stokværket dækkes af kraftige egebjælker, hvis birkebarkomvundne ender er stukket ind i bagmurene i nord og syd, hvor de hviler på indkilede træklodser (renoveret 1982, jf. s. 3511). En trætrappe fører til klokkestokværket, hvis bræddeloft blev oplagt første gang 1881, og som mod øst, syd og nord åbner sig gennem rundbuede glamhuller med udvendig fals.²⁷

Trappehuset i hjørnet mellem koret og kapellet er yngre end sidstnævnte og formentlig rejst kort

Fig. 12. Väbenhuset set fra sydvest (s. 3504). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *The porch seen from the south west.*

tid efter tårnet (fig. 13). Tilbygningen er opført af gule mursten og i samme teknik som våbenhus og kapel – dog med tykkere mure. Halvgavlen, der i det øvre er repareret i forbindelse med en sætnings-skade, er østvendt, og det let opskalkede halvtag forbinder sig akkurat til skibets tag ved tårnets nordvesthjørne. Sokkel og gesims svarer helt til førnævnte bygningers. Trappehuset har en

fladbuget dør i østgavlen og rummer kvartsvings-trappen langs nord- og østmuren og tjener derudover som materialrum.

Støttepillen ved korets nordmur, tæt ved hjørnet, er af tegl og består af en underdel, der afsluttes af en dobbelt falsgesims på alle tre sider og afdækkes af vingetegl; herover rejser sig en smallere overdel med skrå, tegldækket afslutning og gesims kun

Fig. 13. Tårnet og kapellet set fra nordøst (s. 3507 og 3506). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *The tower and the chapel seen from the north east.*

mod nord. 1896 blev endvidere to *†støttestøtter* på sydsiden fjernet.⁴⁷ Den nærmere placering af disse er ukendt, men en afstivning af murværket ud for den vestre hvælpille – hvor der nu er skalmuret med små sten – må anses for at være en sandsynlig placering for den enes vedkommende, mens den anden ikke umiddelbart har efterladt sig spor. Pillerne, der var brøstfældige allerede

1805 efter et tiltagende forfald,⁴¹ og som tilsyneladende blev fjernet af æstetiske årsager, indeholdt ‘mange kønne sten, der var hugne, i dem hele vejen op i hjørnerne’.⁴⁸

Kulhus. Kirkens gamle kulhus ved våbenhusets nordside er opført 1913.²³ Tilbygningen, hvis nordmur flugter med skibets, hviler på en støbt og rektantet sokkel, der er jævnhøj med skibets, mens

Fig. 14. Tårnet set fra sydøst (s. 3507). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *The tower seen from the south east.*

halvtaget er lagt i forlængelse af våbenhusets tag (jf. fig. 11). Den lille bygning har en rektantet dør i vestgavlen og anvendes nu til opbevaring.

†Fyrrum. O. 1924 blev der ved kapellets østmur i forbindelse med installeringen af et nyt varmeanlæg opført en mindre bygning med pulntag, et fyrrum i tilknytning til tårnets trappehus (jf. fig. 15).⁴⁹ Det blev nedrevet 1969, hvor et nyt varmeanlæg blev installeret i ligkapelbygningen.⁵⁰

1883 blev der, efter sløjfning af et vindue (s. 3512), på kirkens nordside opsat et †halvtag (til stige?).²⁷

Eftermiddelalderlige reparationer og vedligeholdelser. Koret var muligvis under reparation 1650 (jf. note 37), og 1664 blev kirken befalet repareret.⁹ 1721 skete flere udbedringer,⁵¹ men ved ejerskiftet året efter blev kirken i lighed med de øvrige af Brahetrolleborgs kirker betegnet som brøstfældig, i en sådan grad at man frygtede 'ubodelig' skade.⁹

Ved bygningens udvidelser senere i århundredet må yderligere reparationer af det ældre mureværk formodes at være foretaget, herunder af de skader, der var opstået i sydurens vestlige del; i hvert fald er et stort parti ved bagmurens krone ommuret med små, gule sten. 1829 trængte murene og taget atter til reparation,⁵² og 1849 var en hovedreparation fuldført og stolene fordelt (s. 3524).²⁵ 1851 var kirken derfor uden mangler, og endnu 1862 var den 'smuk og vedligeholdt'.²⁶ 1867 blev de arbejdsredskaber, der var anvendt til kirkens reparation, bragt til Brahetrolleborg,²⁵ og 1868 skulle kapellets østre 'nedløbsrende' udskiftes.²⁶

1907 var der ekstraordinært syn i forbindelse med kirkens kommende overgang til selveje. Ingen aktuelle mangler kunne påvises, men af fremtidige arbejder blev en ommuring af kirkens sydvestre hjørne samt tagværksreparationer nævnt.

Fig. 15. Ydre set fra nordøst. Foto Hans Stiesdal 1964. – Exterior seen from the north east.

Derudover skulle tårnets murværk 'omhugges' i den sydlige og vestlige del, og tårnlugerne fornyes.²² 1927 var kirken vel vedligeholdt udvendig og indvendig,²³ og 1932 var det indre i særdeles god vedligeholdelsesstand.²⁷

En *istandsættelse 1968-69* (arkitekt Ejnar Mindedal, Ollerup) omfattede gulve, varmeanlæg samt tagbeklædning, og desuden skulle dræning og kloakering anlægges omkring kirken. Som følge af disse arbejder blev både kirken og kirkegårdens vedligeholdelsesstand 1971 karakteriseret som særdeles god.²⁷

Ved *istandsættelsen 1982* blev bjælkelaget under klokkestokværket renoveret, dette i forbindelse med klokkereparationer. De midterste bjælkeender blev udskiftet (allerede her hvilede enderne på egeklodser omsvøbt birkebark, jf. s. 3507), og desuden udbedredes indvendige murrevner i klokkestokværket.

Gulve. Korets og våbenhusets gulve er belagt med gule teglfliser fra 1969, mens gulvene i skib og kapel består af gule oktagonale fliser med mellemliggende, små sortmalede fliser, sidstnævnte lagt i et diagonalt mønster. Under stolene er der bræddegulv. †*Gulve.* 1833 måtte gulvet ved alteret omlægges, og fem år senere trængte gulvet i de seks 'øverste' stole mod vest til omlægning.⁵² Træværket i koret var 1891 angrebet af svamp, således at knæfald og gulv var ødelagt,⁴⁷ og tilsvarende var gulvet foran og bag ved alteret angrebet af råd 1919.²⁷ 1941 ønskedes nyt bræddegulv udlagt under stolene.²⁷ Gulvfliserne ('murstensklinkerne') inden for hovedindgangen ønskedes 1959 oprettet.²⁷ 1969 var der i våbenhuset et 'gammelt murstengulv', der ikke kunne genbruges, og i stedet blev den nuværende belægning etableret (jf. ovf.). Under knæfaldet var 'flisegulvet', vel svarende til midtergangen, idet

Fig. 16. Ydre set fra sydøst. Foto Hans Stiesdal 1964. – Exterior seen from the south east.

Fig. 17. Udsnit af skibets tagværk set mod vest (s. 3512). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Detail of the roofing of the nave looking west.*

de overskydende sten anvendtes til supplerung her, så medtaget af fugt, at det måtte udskiftes med de nuværende fliser.

Døre. Indgangsdøren i skibets vestgavl er senest etableret i 1700-tallets anden halvdel i forlængelse af våbenhusets opførelse (s. 3505). Døren kan imidlertid godt være ældre, eftersom adgangsforholdene før den tid er ukendte.

Vinduer. Kirkens vinduer fik deres nuværende form 1883, hvor en udvidelse fandt sted og fire rundbuede jernrammer indsat. Ydermere 'bortfaldt' de to 'gamle trævinduer' på skibets og korets nordside, og ved samme lejlighed blev der i våbenhuset anbragt et mindre, rundbuet jernvindue; de nye indfatninger skulle 1886 'afkantes til lysets forøgelse' (hvilket vil sige anlæggelse af indvendig smig, hvilket endnu ikke var sket 1887, hvor et 'forsøg' ville blive gjort). De nye vinduer skulle så vidt muligt anbringes 'i midten

af blændingerne',⁴⁷ dvs. skjoldbuerne. 1893 skulle tre tagvinduer indsættes, to på skibets sydside og et på 'korskirken'.⁴⁷ 1805 var to ruder i stykker,⁴¹ og 1825 og 1830 ønskedes vinduerne i kapellet repareret.⁵³

Tagværker. Skibets antagelig senmiddelalderlige egetagværk (jf. ndf.) består af 13 velbevarede spærfag samt to nyere gavlspærfag af fyr, alt på dobbelt murrem. De 13 ældre fag udgør et ganske velbevaret tagværk i to faser, hvoraf den østlige del udgøres af ni spærfag. Tømmerstykkerne er samlet med bladninger – hanebåndene med ha-gebladninger – der er fikseret med træagler fra østsiden. Nummereringen, der løber fra øst mod vest og er påført tømmerets østsider, består af et stregsystem i sydsiden og et udstemmet firkantstiksystem i nordsiden (jf. fig. 17-18). Numrene er fortløbende og kan observeres på næsten alle fag, der hvert består af spærsko, spær og korte sti-

Fig. 18. Detalje af spærfag set mod vest (s. 3512). Foto Arnold Mikkelsen 2021. –
Detail of roof truss looking west.

vere samt to hanebånd og et krydsbånd; de korte stivere er dog fjernet østligst i nordsiden.

Af de vestligste fire fag er det østlige muligvis udskiftet, idet der her er en afvigende nummerring i form af to streger mod syd. De tre øvrige fag har i sydsiden stregnumre fra vest mod øst, ligeledes på østsiderne, mens der i nordsiden er firkantstik. De fire fag svarer i opbygningen til de øvrige, dog uden krydsbånd, idet de nuværende, sekundære krydsbånd er af fyrretræ. Alle spær er

på ydersiden forstærket med fyrrestøttespær i varierende størrelser.

Tårnet har et pyramidetag af fyr (jf. s. 3507), der muligvis blev repareret 1825, hvor 'flere kobler spær' blev indsat 'over hvælvingerne i tårnet.'⁵² Spærene, der er opskalkede, er øverst forbundet til en kongestolpe og er afstivet med diagonalt lagte hanebånd.

Kapellet har seks oprindelige spærfag med et hanebånd samt et par mindre, afkortede fag over

Fig. 19. Spor af muligt †klokkeophæng i skibets østligste spærfag set mod vest (s. 3514). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Traces of possible †bell frame in the easternmost truss of the nave, looking west.*

kelspærene og skibets spær, alt af fyrretræ. Hvert andet fag er forstærket med krydsbånd til bindbjælkerne, og imellem de ældre fag er opsat nye hjælpespær (jf. fig. 9). I den sydlige del er en skorstenstol bevaret.

Våbenhuset har fire spærfag af fyrretræ med hanebånd.

Klokkestolene, af eg, der er placeret ud for henholdsvis østre og søndre glåmhul, består begge af to krydsbåndsafstivede fag på rammer af fodtømmer. Stolene er opstillet vinkelret på hinanden og

med en fælles stolpe i skæringspunktet. Bommene er ophængt umiddelbart inden for lydhullerne.

†*Klokkeophæng*(?). I skibets østligste spærfag over hvælvets østkappe er der spor efter et muligt klokkeophæng. I øvre hanebånd omtrent 50 cm fra søndre spær er der således to borede huller, hvert med en diameter på 2 cm og en indbyrdes, men forskudt afstand på ligeledes 2 cm. Hullerne må formodes at have korresponderet med yderligere to huller af samme type i det mod nord stigende skråbånd, disse dog med en diameter

på 3 cm og en indbyrdes afstand på 10 cm (fig. 19). Hullerne blev 1984 tolket som 'akselhuller for rebstyr'⁵⁴ (jf. kirkerne i Davinde og Rynkeby, DK Odense 3672, 4428).

Dendrokronologiske undersøgelser. Fra skibets tagværk er 2020 udtaget 11 boreprøver fra spær og spærstivere. Prøverne kunne ikke dateres.⁵⁵

Tagbeklædning. Alle kirkens tagflader dækkes af røde vingetegl, hvoraf kappellets vestside senest er udskiftet 2012.

†*Tagbeklædning.* 1589 var der bly på kirkens nordside, mens sydsidens belægning hovedsagelig bestod af tegl.⁴ 1805 var fire rygningsten på kappellets blæst af, mens ni tagsten på tårnet var gået i stykker.⁴¹ 1867 blev der kørt et læs tagsten til kirken fra Brahetrolleborg.²⁵ 1915 og de følgende år blev der udført mindre reparationer af tagene, der 1929 blev fulgt op af en reparation af hele taget.²⁷ 1938 blev kappellets tag omlagt.²⁷ I 1950'erne var en omlægning af kirkens tag påkrævet, men formentlig blev det først udbedret o. 1962.²⁷

Farveholdning. Kirkens mure er i det ydre hvidkalkede på nær sokkelen, der er blank for koret og skibets sydsides vedkommende og gråmalet på tilbygningerne og på skibets nordside. Kirkens indre er ligeledes hvidkalket. 1883 skulle kirkens profilsokkel omhyggeligt friholdes for kalkning,²⁷ men 1896 var en afrensning påkrævet.⁴⁷

Opvarmning. Kirken opvarmes siden 1988 af et gasfyr placeret i det gamle ligkapel (s. 3500).

†*Opvarmning.* 1886 var der en kakkelovn, der var 'tilstrækkelig', og som 1898 ønskedes malet med hvid limfarve.²⁶ En bevaret skorstensstol over loftet i kappellets sydvesthjørne vidner om placeringen (jf. fig. 15). 1907 blev ovnen imidlertid betegnet som gammel og brøstfældig og ønskedes udskiftet,²³ hvilket gentoges 1912;²⁶ 1918-19 var nye riste påkrævede.²³ 1924 var der installeret nyt varmeanlæg uden bygningsinspektørens godkendelse, idet et kedelanlæg var anbragt i en dertil indrettet udbygning ved trappehuset (jf. s. 3510).⁴⁹

1962 var kirkens *†lavtryksdampanlæg* brugbart, men forældet,²⁷ og 1969 blev der installeret nyt, oliefyret *varmeanlæg* med fyrrum indrettet i ligkapellet. 1971 blev der fjernet dele af en skorsten i kirken,²⁷ og 1988 blev oliefyret udskiftet med et naturgasfyr. *Elektricitet* blev indlagt 1917.⁵⁶

Fig. 20. Tårnets vindfløj (s. 3515). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Weather vane of the tower.*

Vindfløj. Tårnet krones af en sammensat træstang, der synes at være kobberklædt, med vindfløj af form som et splitflag over et horisontalt stillet, solret kors, på hvis ender er placeret forkortelsesbogstaver for verdenshjørnerne. Stangen prydes derudover af spinke krummelurer i tre separate samlinger, der mod toppen gradvist aftager i størrelse, den øverste placeret over vindfanen som afslutning på stangen (fig. 20). Fanen, der nu er uden særlige kendetegn, blev fornyet 1962, 'som den tidligere var: anker, initialer og tal males.'²⁷

Fortov. Kirken omgives af perlegrus, men 1888 måtte et fortov ud for tårnets østside anlægges.²⁷ 1933 blev det besluttet at omlægge kirkens belægning langs sydsiden.²³ 1959 blev brolægningen omkring kirken udbedret, og der ønskedes dræn nedlagt, så fugtigheden i koret kunne reduceres.²⁷

Fig. 21. Kirkens indre set mod øst. S. Trøst Hansens sognekort 1918-21. I KB. – *Interior of the church looking east.*

INVENTAR

Kirkens ældste inventargenstand er en romansk *døbefont, hvis fod nu er i Nationalmuseet, mens den tilhørende kumme er på Egeskov. Herudover er der ikke bevaret inventar fra tiden før 1702, da Anna Cathrine Walkendorff skænkede en oblatæske udført af Simon Matthiesen, Odense, formentlig til minde om ægtemanden Frederik Trolle. 1742 skænkede lensgreve Conrad Ditlev Reventlow til Brahetrolleborg et altersæt udført af Simon Pedersen, Odense. Pengeblokken er fra samme århundrede.

Kirkens ældste klokke er støbt 1814 af I. C. & H. Gamst, København, og o. 1831 anskaffede man en ny døbefont (nr. 2) samt formentlig også et nyt dåbsfad (nr. 1). 1849 gennemførtes en omfattende istandsættelse, der omfattede anskaffelse af en altertavle med maleri af August Thomsen, alter- og korsranke, prædikestol, stolestader, dørfloje samt formentlig også nye altertæger i empirestil. (†)Præste- og degnestolene på hver side af alteret blev sikkert også indrettet på dette tidspunkt. 1863 omstøbte M. P. Allerup kirkens gamle klokke, og 1891 blev alterbordet fornyet.

Salmenummertavlerne er anskaffet 1901 og udført af snedker H. P. Hansen, mens den stilistisk tilsvarende præsterækketavle er anskaffet o. 1925 og suppleret med endnu en o. 1980. Den nuværende døbefont er hugget

af Lars Peter Kragegaard 1929. Kirkeskibet er bygget 1947 af Johannes Pedersen, Faaborg.

Inventaret står i en *farvesætning* fra 1947-50 domineret af stolestadernes, prædikestolens og korskrankens lysegrå grundfarve med detaljer i vinrødt og mørkeblåt. Koret er præget af altertavlens brune egetræsfarve, der harmonerer med (†)skriftestolens gyldenbrune gardiner. Hertil kommer den markante violette udbeklædning af alterbord, knæfald og prædikestolens håndliste fra 1980'erne.

Prædikestolen stod i egetræsådring 1872, og da stolestaderne året efter blev afstemt efter denne, fik de altså formentlig en tilsvarende bemaling.⁵⁷ 1922 blev kirkens træværk nymalet i lys egetræsådring.

Der kendes intet sikkert til større inventaristandsættelser før 1849, hvor Brahetrolleborgs ejer, Ditlev Christian Ernst Reventlow, gennemførte en omfattende nyindretning af kirken.⁵⁸ Under denne blev nyindrettet med altersranke, korsranke, prædikestol, stolestader, dørfloje og som nævnt ovenfor formentlig også nye præste- og degnestole bag alterbordet. Både korsranken og stolestaderne er af typer, Brahetrolleborg og Egeskov lod indsætte i deres kirker under moderniseringer i perioden 1849-68. Krarup hovedrestaurering blev rost 1867 af biskop Engelstoft.⁴⁴

Fig. 22. Kirkens indre set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – Interior of the church looking east.

Alterbord (jf. fig. 23), o. 1891.²⁷ Det måler 135×65 cm, er 95 cm højt og er helt dækket af et *alterklæde* fra 1980'erne af violet uld.⁵⁹ Bordet erstattede et *†alterbord* af træ fra kirkens hovedindsættelse 1849, der da var helt ødelagt af svampeskader.⁶⁰

†Alterklæder. 1) Nævnt 1665, af brunt fløjls med guldkniplinger.⁶¹ 2) 1668, af brunt taft.⁶² 3) Anskaffet 1868, af rødt fløjls.⁶⁰ Klædet havde 1891 taget skade af svampeangrebet i alterbordet (jf. ovf).⁶⁰ 4) O. 1900 blev et nyt alterklæde formentlig anskaffet.²⁶

Altartavle (fig. 24), 1849. Udført af eg som en kraftig, rektangulær ramme, hvis fyldinger har dekorative trepasmotiver af nygotisk tilsnit. Postamentet er svagt fremspringende med glat fyldingsfelt og postamenthjørner prydet af medaljoner med stjernemotiv. Tavlen afsluttes af en glat frise, hvorpå et forgyldt kerubhoved er monteret, og den fremspringende gesims kronet af en kronliste af udskårne korsblomster. Tavlen hviler på en glat base, der er ført ned bag alterbordet. Storfeltets bagside er skjult af to fyldingslåger, der ikke længere kan åbnes.

I tavlen sidder et *altermaleri* forestillende *Opstandelsen* udført 1849 af August Thomsen. Maleriet er udført i olie på lærred, måler 173×120 cm og er signeret i nederste højre hjørne: »A. Thomsen 1849«. I billedets midte står Kristus foran sin åbne sarkofag i den mørke gravhule, der oplyses af hans guddommelige egenlys. Han er klædt i hvidt og blåt og står med udstrakte, let opadrakte arme, mens han med en rolig mine kigger mod himlen. Omkring ham er tre soldater, en, der ser mod Kristus i forskrækkelse, en, der flygter i skræk, og en, der sover videre.

August Thomsen var en af 1840'ernes mest benyttede kirkekunstnere og udførte i det årti altermalerier til 11 kirker, herunder til Vester Åby 1840 (s. 3044) og Brahetrolleborg 1848 (s. 3407).⁶³ I disse malerier viser han sig som arvtager til den internationalt orienterede romantiske tradition, hans professor på Kunstakademiet, J. L. Lund, introducerede i den danske kirkekunst i tiden efter 1815. I Krarupmaleriet ses dette navnlig i Kristusfiguren, der i type har paralleller til Lunds Opstandelse fra Skt. Petri Kirke, København (1819, *DK KbhBy* 1 330).

Altertavlen trængte 1908 til at blive eftersat, og 1921 blev den sammen med kirkens øvrige træværk malet i lys egetræsådring.²⁷ Alterbilledet blev konserveret 1935.²³

†*Altertavler.* 1) Nævnt o. 1536 i en oplistning af de fire 'foryldte metalarbejder' på Fyn, den anonyme forfatter var bekendt med: »Item wdj

Krarop Kirke en Taffle«. ⁶⁴ Listen må opfattes som knyttet til reformationstidens konfiskationer af kirkelige værdigenstande, og tavlen må derfor formodes fjernet fra kirken kort derefter.

2) Nævnt 1589 af biskop Jacob Madsen som rummende et 'stort billede'. ⁴ Tavlen er givetvis anskaffet i årene efter den formentlige konfiska-

Fig. 23. Korets indre set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Interior of the chancel looking east.*

Fig. 24. Altertavle fra 1849 med August Thomsens samtidige maleri af Opstandelsen, 1849 (s. 3517). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Altarpiece from 1849 with August Thomsen's painting of The Resurrection from 1849.*

tion af †nr. 1. På det grundlag kan den regnes for en efterreformatorisk tavle. 1844 er det nævnt, at altertavlen trængte til reparation.⁶⁵

Altersæt (fig. 25), 1742, udført af Simon Pedersen, Odense, og skænket af lensgreve Conrad Ditlev Reventlow til Brahetrolleborg. Den 20,7 cm høje *kalk* har cirkulær fod, der er profileret mod standpladen. På foden er med versaler indgraveret: »Deo regi et cinscientiæ: Brahetrolleborg 1742«

(for Gud, kongen og samvittigheden; Brahetrolleborg 1742) Skaftet er cylindrisk med fladt midtled, og bægret, der er fornyet, er højt med glatte sider. På standpladen er stemplet et mestermærke.⁶⁶

Den tilhørende *disk* er 20 cm i diameter og glat med indgraveret Jesusmonogram samt hjulkors på fanen; ustemplet.⁶⁷

†*Altersølv*, nævnt 1668.⁶² En afskrift fra 1700-tallet anfører, at der på alterkalken med versaler

Fig. 25. Altersæt udført 1742 skænket af lensgreve Conrad Ditlev Reventlow samt oblatæske fra 1702 skænket af Anna Cathrine Walkendorff (s. 3519). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Communion set made in 1742, donated by Baron Conrad Ditlev Reventlow, and wafer box from 1702, donated by Anna Cathrine Walkendorff.*

var anført: »calicem istv(m) dat Starnco hvic loco p(ro) rede(m)pione a(n)i(m)e sve« (Starnco skænker denne kalk til dette sted for sin sjæls frelse).⁶⁸

†Sygesæt, anskaffet o. 1882, af sølv og opbevaret i et futteral.²⁶

Oblatæske (fig. 25), 1702, udført af Simon Mathiesen, Odense, og skænket af Anna Cathrine Walkendorff, formentlig til minde om hendes ægtemand Frederik Trolle (†1700).⁶⁹ Æsken er cirkulær, 9,5 cm i diameter og 4 cm høj. Dens låg er prydet af et indgraveret alliancevåben for Trolle og Walkendorff omgivet af initialerne »SL. FT ACW«, (salig Frederik Trolle, Anna Cathrine Walkendorff) samt årstallet »1702«. Under bunden er der stemplet et sølvmærke.⁷⁰

Skummeske, udført o. 1980 af Bent Exner. Den 14 cm lange ske har s-svunget skaft og kuplet, perforeret laf. Under skaftet er stemplet »825S Exner«. Den svarer til Ulbølle Kirkes fra 1979 (s. 3228). †Skummeske, nævnt 1913, af sølv.⁶⁰

†Alterkande, nævnt 1862 som stor og af messing.⁶⁰

Alterstagerne (fig. 26) er udført i empirestil og formentlig anskaffet ved hovedrestaurationen 1849.⁷¹ De er 70 cm høje med profileret, let kuplet fod og et skaft, hvis nedre del er cylindrisk med fladovalt midtled, mens den øvre del er kanneleret; spinkel lyseskål.

†Alterstager, nævnt 1589 som »2 Meszing Stager«. De var fortsat i kirken 1668.⁶²

Syvstage, skænket 1938 af Krarup Ungdomsforening. En 51 cm høj 'Titusstage' med ottekantet fod i tre afsæt; på det ene er indgraveret »Fra Krarup Ungdomsforening/ 1938«. ²³

Messehagler. 1) O. 1878, af rødt fløjls med guld-kors og guldguloner.²⁶ 2-3) Nyere, leveret af St. Martin Vestment (Lincolnshire, England). Af henholdsvis grøn silke med korsmonster samt gyldent gaffelkors og hvid silke med plantemonster og prydet af gyldent gaffelkors.

†*Messehagler*. 1) Nævnt 1668, med guldkniplinger.⁶² 2) Nævnt 1829, da en ny ønskedes anskaffet.⁷² 3) Nævnt 1839 som en ny, 'smagfuld' messehagel, der tilhørte kirkeejer, grev Ditlev Christian Ernst Reventlow på Brahetrolleborg.⁷²

Alterskranke (jf. fig. 23), opsat ved hovedstandsættelsen 1849.⁶⁰ Den rundbuede skranke har kegleformede balustre, der etablerer 11 fag; i hver side tjener et fag som indgang, idet håndlisten er hængslet. Knæfaldet er i 1980'erne betrukket med violet uld; 1863 blev dets puder fornyede.²⁵ 1891 var skranken angrebet af svamp, og træet måtte udskiftes.²⁷ Dens udformning er typisk for de hovedstandsættelser, både Egeskov og Brahetrolleborg gennemførte i deres kirker i 1800-tallets anden halvdel. Tilsvarende skranke ses i Espe, Herringe og Åstrup kirker (s. 3114, jf. også stolestader ndf.) samt tidligere i Kirkeby Kirke (1868, s. 2095).

†*Kortæppe*, 1939, udført efter tegning af 'maler Knippel', givetvis Carl Knippel, Faaborg, og skænket af menighedsrådet.²³

Fig. 27. Syvstige, skænket 1938 af Krarup Ungdomsforening (s. 3520). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Seven-branched candelabra, donated in 1938 by Krarup Youth Association.*

Fig. 26. Alterstager, o. 1849 (s. 3520). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Altar candlesticks, c. 1849.*

Korskranke (jf. fig. 22), 1849, af fyr(?), omfattende mod nord et enkelt fyldingspanel, 104 cm højt, med høj frise afsluttet mod midtergangen af en ottekantet mægler, mens prædikestolens opgang og mægler tjener som skrankens søndre del. Skranken står nu i lysegrå og vinrød bemaling.

Døbefonte. *1) (Fig. 28), romansk, af granit. Dens fod, 47×47 cm, er udformet som en omvendt terningkapitel med små mandshoveder i sviklerne. På fodens underside er hugget tre arkader, hvilket indikerer, at den er hugget af en opgivet grav- eller sokkelsten.⁷³

Den tilhørende *kumme er 89 cm høj og 70 cm i diameter (fig. 28).⁷⁴ Den er hugget i et med det høje, cylindriske skaft, som har en vulst ved overgangen til kummen. Sidstnævnte er glat på nær en tovsnoning nær overkanten. En afsprængning øverst på kummen er repareret med cement, mens en tilsvarende ved skaftet ikke er udfyldt.

Som helhed betragtet deler fonten træk med de to grupper, Mackeprang betegnede som henholdsvis den 'sydfynske type' og 'Højbytypen', idet det høje skaft samt kummen ligger nær førstnævnte og foden nær sidstnævnte. Macke-

prang karakteriserede den enkle 'Højbytype' som den »fyenske Urtype«. ⁷⁵ At foden er udført af en opgivet sokkel- eller gravsten med arkademotiv viser imidlertid, at 'Højbytypen' ikke nødvendigvis kan regnes for ældre end fonte med en rigere skulpturel udsmykning. Der er snarere tale om, at fontenes udsmykning har været bemalet frem for hugget i stenen.

Fonten stod 1589 i kirkens vestende. ⁴ Da foden 1916 blev erhvervet af Nationalmuseet fra gæstgiver Hansen, Stenstrup (inv.nr. D9112) stod kummen på murer P. Johansens gårdsplads, men er siden tilgået Egeskov.

2) (Fig. 29), nævnt 1862, men givetvis anskaffet kort efter 1831, hvor det ved synet blev bemærket, at der ikke var en døbefont i kirken. ⁵² Fonten er støbt, 92 cm høj, og omfatter en fod udført som tre akantusblade, vaseformet balusterskaft prydet af bladværk og kanelering samt en kumme, 44 cm i diameter, udført som et fad og dekoreret med blandt andet et bladmotiv langs randen. Tilsvarende fonte er i Veflinge (DK Odense 6149) og Vester Åby (s. 3054) kirker, sidstnævnte fra 1840-

Fig. 28. Døbefont nr. *1, romansk (s. 3521). Nu på Egeskov. Foto Arnold Mikkelsen 2022. – *Font no. *1, Romanesque. Now at Egeskov.*

Fig. 29. Døbefont nr. 2, o. 1831 (s. 3522). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Font no. 2, c. 1831.*

42. 1906 blev den bronzeret. ²⁶ Den er nu opstillet i nordkapellet.

3) (Fig. 30), 1929, ⁶⁰ udført af billedhugger Lars Peter Kragegaard (jf. kirkegårdsmonument nr. 11). Af grå granit, 90 cm høj, med fod udformet som en omvendt terningkapitel med hoveder i hjørnerne, henholdsvis to mandshoveder, et vædder- og et løvehoved. En vulst danner overgangen til kummen, der er keglestubformet og prydet af relieffer forestillende *Jesu Døb*, *Jesus ved Brønden*, *Lazarus' Opvækkelse*, *Indtoget i Jerusalem*, *Bonnen i Getsemane Have* og *Majestas Domini*. Opstillet i skibets nordøstlige hjørne.

Dåbsfade. 1) O. 1831, af blik, 37 cm i diameter. Et glat flad med rundende bund, der formentlig er udført til døbefont nr. 2. ⁷⁶ 2) 1965, af sølv, 56 cm i diameter. Fadet er glat, og under den flade bund er der monteret to små tekstplader med

indskrifterne »Krarup Kirke/ 28-11-1965« henholdsvis »Fredericia Sølvindustri 1965« i kursiv.

Dåbskande (fig. 31), o. 1850-1900, af tin, udført af Arendal Høy. Den 35 cm høje kande er urneformet med bred hank, hvorpå fabriksmærket er stemplet, og har et låg med knop formet som en roset.

†*Dåbskande*, nævnt 1862 som en kande af sort porcelæn med guld kors, dvs. af den meget udbredte type, som både Den Kgl. Porcelænsfabrik og Bing & Grøndahl leverede.⁶⁰

Prædikestol (fig. 33), 1849,⁶⁰ med underbaldakin, bæresokkel og opgang. Kurven er dannet af syv fag med profilerede fyldinger, der er forsænkede i rammeværket. Fagene støder op mod hinanden uden hjørnefremspring eller anden markering af kurvens hjørner. Postamentet har smalle fyldingsfelter, hvert enkelt prydet af et nygotisk foldeornament, mens frisen er glat og fortløbende over alle fag. Stolen krones af en beskeden hånd-

Fig. 31. Dåbskande, udført af Arendal Høy 1850/1900 (s. 3523). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Baptismal jug, made by Arendal Høy in 1850/1900.*

Fig. 30. Døbefont nr. 3, udført af Lars Peter Kragegaard 1929 (s. 3522). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Font no. 3, made by Lars Peter Kragegaard, 1929.*

liste, og under den er en diminutiv underbaldakin, der er bygget sammen med den ottekantede bærestolpe, hvis sider har højrekanterede, glatte fyldinger. Opgangen har et panel med tre glatte fyldinger og afsluttes af en ottekantet mægler; fylding og mægler tjener også som søndre del af korsranken (jf. ovf.).

Stolen står i en grågrøn staffering med rødbrunt postament og frise samt detaljer i sort, sølv og guld. Kurvens fag har blåsort bund. Det centrale fag (3. fag) er udsmykket med et chi rho-Kristusmonogram omgivet af bogstagerne alfa og omega, som symbol på at Kristus er begyndelsen og enden (Åb. 21,6). Flankerende dette er der i andet og fjerde fag malet to evangelistsymboler adskilt af en stjerne; i førstnævnte for »S. Matthæus« og »S. Marcus«, i sidstnævnte for »S. Lucas« og »S. Iohannes«. Første og femte fag rummer blot den malede stjerne, og de to fag mod sydvæggen står udelukkende med blåsort bund. Hen over frisen er citeret Luk. 11,28 (»Salige er de som høre Guds ord og bevarer det. Luc XI 28«). På underbaldakinen er anført to istandsæt-

telser af prædikestolen: »Hansen den 29. 9. 1922« og »Niels Lindberg/ Aage Lindberg/ Rich. Lindberg/ Ernst Jacobsen/ Juli 1947«. Førstnævnte må henvises til en nymaling af stolen i egetræsådring.²⁷ Stolen trængte 2005 til maling.⁶⁰ På håndlisten er en violet prædikestolsbeklædning fra 1980'erne. 1868 anskaffedes en $\dagger$ prædikestolsbeklædning af rødt fløjl.²⁶

Stolestader (fig. 32), 1849.⁶⁰ Stolene har 110 cm høje gavle med et højrektangulært, smalt fyldingsfelt under en gesims med bosseformet top. Mod sædet er der endvidere tre fyldinger: en trekantet, en tværrrektangulær og en svikkel. Ryglænet er svagt skrånende og inddelt i to fyldinger (i nordre korsarms stole dog et enkelt, tværrrektangulært felt). Stoleværket står med staffering fra 1947/50 omfattende vinrøde og blå gavle, gyldne detaljer samt ryglænet og sæder i gråtoner;⁷⁷ sidst-

Fig. 32. Stolestade, 1849 (s. 3524). Foto Arnold Mikelsen 2021. – *Peu*, 1849.

Fig. 33. Prædikestol, 1849 (s. 3523). Foto Arnold Mikelsen 2021. – *Pulpit*, 1849.

nævnte er også anvendt til det panelværk, der afgrænser orglet fra nordre stoleblok. Farverne blev opfrisket 2005.⁶⁰

Stolene blev nymalet 1873 og afstemt i farve efter prædike- samt degnestol, formentlig i den 'passende egetræsfarve', kirkesynet drøftede året forinden.⁵⁷ Efterfølgende er stolene malet i lys egetræsådring 1922.⁷⁸

Stoletypen er benyttet i flere af de kirker, Ege-skov og Brahetrolleborg lod istandsætte o. 1850, herunder Stenstrup (1855, s. 2162), Kirkeby (1868, s. 2098), Lunde (1852, s. 2200), Herringe (1849-50), Åstrup (1852, s. 3117), Brahetrolleborg (1847, s. 3422) og Espe (Sallinge Hrd).⁷⁹

$\dagger$ *Stolestader*, nævnt 1805, da de tre nederste kvindestole var i dårlig stand.⁴¹ 1835 blev der foretaget en mindre reparation af nogle stolestader.⁵²

($\dagger$)*Præste- og degnestole* (jf. fig. 23). Formentlig under kirkens hovedistandsættelse 1849 blev der

indrettet stole på hver side af alterbordet ved at opsætte lange gardiner, der skilte korets østligste del bag altertavlen fra det øvrige.⁸⁰ Bag gardinerne må der være indrettet stole, men i sin nuværende udformning omfatter arrangementet blot to gyldenbrune gardiner fra 2005 ophængt i en gardinstang mellem altertavlen og korets langvægge.⁶⁰ I det tidlige 1900-tal var gardinstangen skjult bag et simpelt bræt (jf. fig. 21). Indretningen har siden 1969 tjent som sakristi.⁸¹

†Skrifte- og degnestole er nævnt 1825, da gulvet i sidstnævnte skulle repareres; fire år senere måtte det helt omlægges.⁵²

Stol til præsten, anskaffet før 1988, da 'den nye præstestol' skulle males. Armstol af mørklakeret

Fig. 34. Pengeblok fra 1700-tallet (s. 3525). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Money box from the 1700s.*

Fig. 35. Klingpunge fra 1800-tallet (s. 3526). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Collection purses from the 1800s.*

fyr; det nedre af ryglænets to tværstykker er udsmykket af et bladværksrelief. Sædet er polstret med klæde af violette hyacinter på lysegrøn bund.

Løse stole. I nordkapellet er opsat 10 stole af eg med flætsæde, tegnet af Hans J. Wegner for Carl Hansen (model CH23).

Pengeblok (fig. 34), 1700-tallet, hugget af en egeblok, 17×20 cm og 96 cm høj. Den er udformet med base og skaft, der begge har affasede hjørner samt et rektangulært hus, der er beslået med fire jernbånd. To af disse er hængslede og sikrer lågen; en hængslet slå er fastgjort til det

Fig. 36. Kirkens indre set mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Interior of the church looking west.*

øverste bånd. Blokkens overside har jernhætte med pengerille. Opstillet ved kirkedøren i våbenhuset. Sokkelen er fornyet.

Pengebøsse, o. 1875, af messing, 19 cm i diameter med kvadratkorsrelief og et trapezformet indkast foroven. Opsat i skibet ved våbenhusdøren.

To *klingpunge* (fig. 35), 1800-tallet, begge 123 cm lange med drejet skaft og pose af rødt velour, 10 cm i diameter. Opsat på korets sydvæg.

Dørfloje. *Udvendig*. 1989, men udført som en kopi af en ældre *†dørfloj* fra 1916.²³ Dobbeltfløjen er rundbuet, og hver fløj har tre fyldinger med dekorativt udformet profil og hjørneknopper. Fløjen står i lysegråt med vinrød bund for fyldingerne og blå detaljer. En **nøgle* stammende fra en ældre *†dørfloj*, sikkert fra hovedstandsættelsen 1849, er nu i Svendborg & Omegns Museum (inv.nr. 9.947).

Den *indvendige dørfloj*, fra 1849, er ligeledes dobbelt og udført i nygotisk stil. Hver fløj har mod skibet to profilerede fyldinger, den store, øverste med et spidsbuemotiv, mens den nedre er kvadratisk med skråtstillet, spidst firpas. Døren står i lysegråt med blåsort fylding og forgyldte profiler.

Orgel (fig. 37) 1952, med seks stemmer, ét manual og pedal. Bygget af Th. Frobenius & Co., Kgs. Lyngby og Horsens. Den karakteristiske facade er tegnet af organist Fin Ditlevsen. 1993 udvidet af samme med én stemme: Subbas 16'. Dennes piber er udført i kobber og opstillet i spiralform ved or-

Fig. 37. Orgel, bygget 1952 af Th. Frobenius & Co. med udvidelse fra 1993 (s. 3526). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Organ, built in 1952 by Th. Frobenius & Co. with expansion from 1993.*

Fig. 38. Salmenummertavle, 1901 (s. 3528). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Hymn board, 1901.*

gelhusets vestre gavl med den største pibe i midten. Løsningen skyldes Varmings Tegnestue, København.⁸² Disposition 1993: Manual: Gedakt 8', Quintatøn 8', Principal 4', Rørfløjte 4', Gemshorn 2', Scharff 2 kor. Pedal: Subbas 16'. Manualomfang C-g³, pedalomfang C-d¹. Kobling P+M.⁸³

†*Harmonium*⁸⁴ skænket 1923 af Søren Christensen (jf. kirkegårdsmonument nr. 11).⁸⁵

Salmenummertavler (fig. 38), udført 1901 af snedker H. P. Hansen; som anført med blyant på den ene tavles bagside.⁸⁶ Af fyr, 117×63 cm i nygotisk udformning med spidsbuet overkant og tympanon udført med stavværk som et gotisk vindue. Rammeverket er gråt, vinrødt og sort med blå og gyldne detaljer; selve tavlen er sort; numrene

kan hænges dels under en malet blomst, dels under versaloverskriften: »Prædiken«. I alt fire tavler er ophængt i skib og nordkapel, mens en femte opbevares på tårnloftet. Salmenummertavlerne blev udført med Brahetrolleborgs som forlæg (s. 3434).⁶⁰

(†)*Salmenummertavler* (fig. 39), 1800-tallet. Tre rektangulære tavler, 94,5×61,5 cm, udført så salmenumre kunne skrives med kridt under kursivoverskrifterne »Før Prædiken« og »Efter Prædiken«; sort bundfarve. Hensat på tårnloftet.

Præsterækketavler. O. 1925 og suppleret o. 1980.⁸⁷ Udført i samme stil som salmenummertavlerne (jf. ovf.), men bredere, 125×118 cm, og med lidt grovere profiler. Tavlerne har lysegrå versalindskrifter på sort bund og ramme i gråt, blå, vinrødt og guld. En dublet er anskaffet o. 1980. De to tavler er opsat på nordkappellets østvæg.

Fig. 39. (†)Salmenummertavle fra 1800-tallet (s. 3528). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – (†)*Hymn board from the 1800s.*

Fig. 40. Kirkeskib, bygget 1947 af Johannes Pedersen, Faaborg (s. 3530). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – Church ship, built in 1947 by Johannes Pedersen, Faaborg.

Krucifiks (fig. 41), skænket 1939, af messing og eg. Figuren er 52 cm høj og viser Kristus hængende i udstrakte arme med hovedet faldende mod sin højre skulder. Han har langt hår og skæg og er iklædt et lændeklæde, som holdes oppe af et reb og blaffer ved hans højre hofte som symbol på selve dødsøjeblikket. Korset måler 79×44 cm og har glat stamme samt tværarme; mørklakeret. Krucifikset er opsat på triumfvæggens nordre del.

Lysekroner. 1) (Jf. fig. 36), o. 1925, med ti svingne arme, balusterskaft og glat hængekugle med profileret knop. Det var 1916 besluttet at anskaffe lysekroner ved privat indsamling, men lamperne ses ikke på fotos fra tiden efter.⁸⁸ Ophængt i skibets østligste fag.

2-4) O. 1925, tre ottearmede kroner af samme grundform som nr. 1 og sikkert anskaffet samtidig. To er ophængt i skibets to vestligste fag, den sidste i nordkapellet.

Fig. 41. Krucifiks, skænket til kirken 1939 (s. 3529). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – Crucifix, donated to the church in 1939.

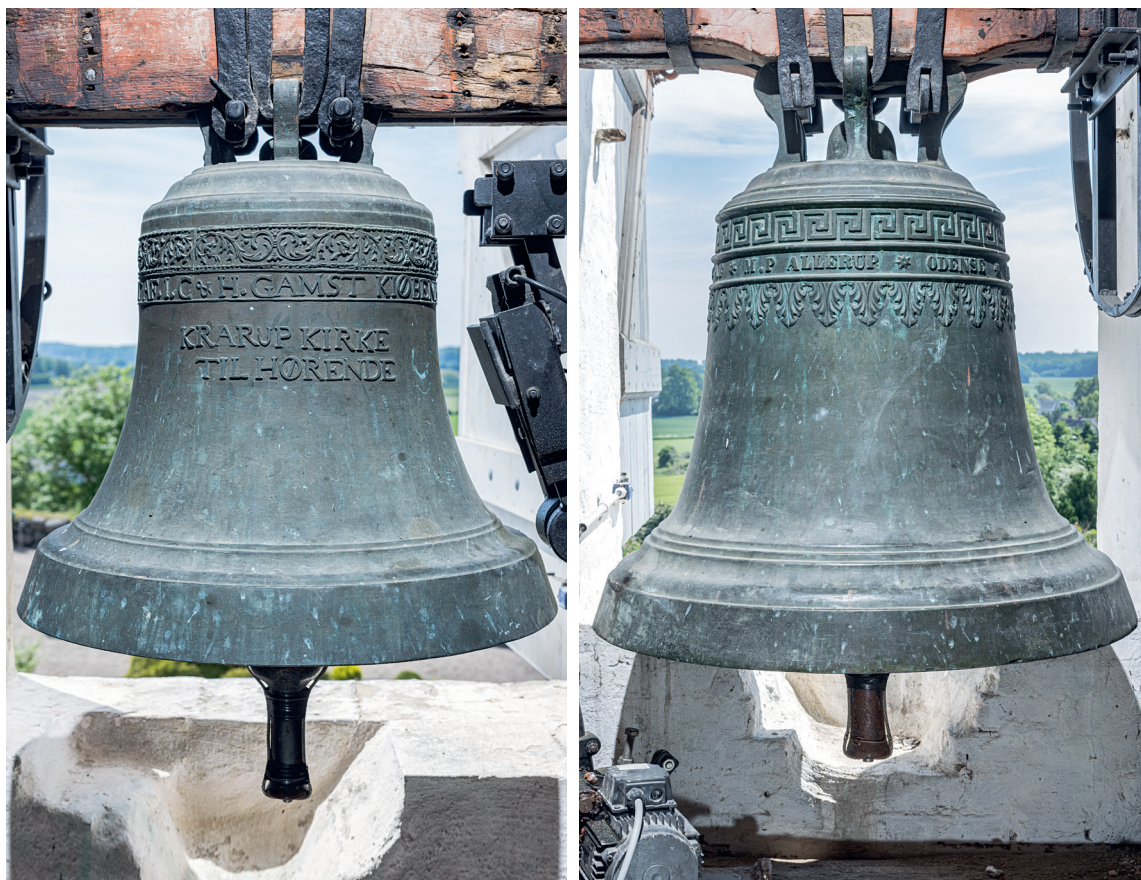

Fig. 42-43. Klokker. 42. Nr. 1, støbt 1814 af I. C. & H. Gamst, København (s. 3530). 43. Nr. 2, støbt 1863 af M. P. Allerup, Odense (s. 3530). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – Bells. 42. No. 1, cast in 1814 by I. C. & H. Gamst, Copenhagen. 43. No. 2, cast in 1863 by M. P. Allerup, Odense.

Kirkeskib (fig. 40), 1947,⁸⁹ kaldet »Haabet«, bygget af Johannes Pedersen, Faaborg. En tremastet fuldrigger, 175×150 cm, med skrog i sort og hvidt med rødt under vandlinjen. Navnet er anført på agterspejlet med gyldne versaler. Ophængt i skibet. Et tilsvarende skib er i Brahetrolleborg (s. 3436).

Klokker. 1) (fig. 42), 1814, støbt af I. C. & H. Gamst, København; 61,5 cm i diameter. Om halsen løber versalindskriften: »Støbt af I. C. og H. Gamst Kiøbenhavn 1814« under en plantebort. På legemet: »Krarup Kirke tilhørende«. Ophængt i en slyngbom i tårnets søndre glamhul.

2) (Fig. 43), 1863, støbt af M. P. Allerup, Odense; 77 cm i diameter. Om halsen løber en versalindskrift: »Omstøbt af M. P. Allerup Odense 1863« mellem to lister. Over og under denne er

en mæanderbort og hængestykker formet som akantusblade. Opsat i en slyngbom i det østre glamhul af tårnets klokkestokværk.

†*Klokker*. 1) En stor, middelalderlig klokke, der ifølge en 1700-talsafskrift var dateret med romertal. Afskriften er ikke fuldstændig logisk, men indledningen kan muligvis tolkes som »1403«. ⁶⁸

2) 1529, en mindre klokke med indskrifterne: »Hielp IHS Marie son Anna mater mae anno domini MDXXIX« (Hjælp, Jesus Marias søn, Anna Marias mor, det herrens år 1529), ved slagringen stod: »Sancte Martine ora pro nobis et pro tota patria« (Sankt Martin, bed for os og for hele fædrelandet). ⁶⁸ Endelig var der på legemet en medaljon med relief af en siddende mand i bispedragt, hvis ansigt var 'sådan som Frelserens afbildes'. ⁶⁸

GRAVMINDER

I kirken er bevaret en enkelt ældre gravsten, nemlig Jep Niensens fra 1612. Herudover er der på kirkegården bevaret et monument af grottetype og et støbejernskors, begge fra 1800-tallets slutning (nr. 8-9). Bemærkelsesværdige er også monumenterne over to fremtrædende personer på egnen, dels 'Kloge' Søren Christensen, hvis monument er hugget af L. P. Kragegaard 1926 (nr. 11), dels skolelærer H. C. Frydendahls gravmæle fra 1947 (nr.12). Takket være ikke mindst sidstnævntes arbejde for at bevare antikvarisk interessante genstande fra egnen er talrige kirkegårdsmonumenter endvidere bragt til de danske museer.

Gravsten, (fig. 44), 1612, over Jep Nielsøn (Jep Nielsen), †9. juli 1612. Grå kalksten, 93×74,5/66 cm. Trapezformet skriftsten med indskrift i fordybede versaler afsluttet af »Gud giffē hannem en gledelig opstandelse oc dette evige lif amen«. Langs randen var oprindeligt hugget et bibelvers i fordybede versaler i forsænket bånd, som nu er helt bortslidt, bortset fra citatets afslutning langs stenens venstre side: »...met hannem. Rom...«. I hjørnerne ses medaljoner med evangelisternes

Fig. 44. Gravsten, 1612, over Jep Nielsen (s. 3531). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Tombstone, 1612, of Jep Nielsen.*

Fig. 45. *Kistebeleslag fra 1600-tallet (s. 3531). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – **Coffin mountings from the 1600s.*

symbolvæsener, der holder identificerende skriftroller, foroven i læseretningen »S. Mattæ(us)« samt »S. (Ma)rc« og fornedet tilsvarende »S. Lv-cas« samt »S Io(h)an«. Stenen er indmuret i våbenhusets nordvæg.

*Kistebeleslag (fig. 45), 1600-tallet, 48×41 cm, udført som blomster i gennembrudt arbejde, nu stærkt forvitret, indleveret til Odense Bys Museum af H. C. Frydendahl (inv.nr. KMO/1939/20). Sammen med beslaget indleverede Frydendahl tre kistegreb fra, tilsyneladende, forskellige kister (inv.nr. KMO1939/21-23).

Kirkegårdsmonumenter. *1) 1800-tallets første halvdel, et gravkors, 53×44 cm, af træ med korsarme dannet af rundstokke med løgformede ender. Skænket af lærer H. C. Frydendahl, Krarup, 1934 til Nationalmuseet (inv.nr. F 244 m).

*2) (Fig. 46), 1800-tallet, over ukendt. Kors af eg, 47,5×30,5 cm, med pyramideformede ender; brunbejset. Korset har fungeret som midlertidigt monument, indtil det blivende stod færdigt. I Svendborg & Omegns Museum (inv.nr. 9.696).

*3) (Fig. 47), 1800-tallet, over ukendt. Kors, af eg, 83,5×33,5 cm, samlet med fire søm i kors-skæringen. Mørkbejset og uden indskrifter. Korset har fungeret som midlertidigt monument, indtil det blivende stod færdigt. I Svendborg & Omegns Museum (inv.nr. 9.697).

Fig. 46-47. *Kirkegårdsmonumenter. 46. Nr. *2, 1800-tallet (s. 3531). 47. Nr. *3, 1800-tallet (s. 3531). I Svendborg & Omegns Museum. Foto Inger Marie Helgasdatter Mulvad 2021. – *Churchyard monuments. 46. No. *2, 1800s. 47. No. *3, 1800s.

Fig. 48-49. *Kirkegårdsmonumenter. 48. Nr. *4, o. 1850 (s. 3533). I Odense Bys Museer. Foto Arnold Mikkelsen 2020. 49. Nr. *7, o. 1875 (s. 3533). I Svendborg & Omegns Museum. Foto Inger Marie Helgasdatter Mulvad 2021. – *Churchyard monuments. 48. No. *4, c. 1850. 49. No. *7, c. 1875.

*4) (Fig. 48), o. 1850, over ubekendt. Smedejern, 167 cm højt, med mandelformet skrifttavle, hvor personalia tidligere var anført med kursiv og fraktur; nu ulæselig grundet rust. Tidligere monteret i en ottekantet sokkel. Tilsvarende monumenter kendes fra både Krarup Kirkegård (jf. nr. 5 og †kirkegårdsmonument 1-2) og fra Hundstrup Kirke (s. 3304). Skænket Odense Bys Museer 1956 af lærer H. C. Frydendahl, Krarup (inv. nr. KMO/1956/864).

*5) O. 1875, over Rasmus Jensen, Tange, *1810, †(22. febr.) 1875 og hustru Maren Rasmusdatter, *1820, †1892.

Af smedejern, 132 cm højt, en oval skriftplade, 34×46 cm, med personalia i skriveskrift, der bæres af dekorativt svungne, spinkle ben og krones af tilsvarende topstykke med kors. I Odense Bys Museer (inv.nr. KMO/1947/425).⁹⁰

*6) 1850/1900, over ubekendt (jf. ndf.). Monument af støbejern som forrige, 135 cm højt, og fastgjort i en firsidet granitblok. Monumentet var opstillet på kirkegården umiddelbart bag Anne Larsen Aagaards, og det kan derfor muligvis have været sat over hendes ægtemand, Niels Jørgensen (†16. aug. 1876). Skænket af lærer H. C. Frydendahl, Krarup, til Nationalmuseet (inv. nr. 1953/1944).

*7) (Fig. 49), o. 1875, over ubekendt. Af smedejern, 134×69 cm, formet som en oval tekstplade, der nu fremstår med sort bund, men uden indskrift. Monumentet hviler på spinkle, s-formede ben og er kronet af et kors. Proveniensen er usikker, men monumentet formodes at stamme fra Krarup Kirkegård. I Svendborg & Omegns Museum (inv.nr. 8.513).

*8) 1878, over gårdmand Jacob Nielsen, *1792 i Trolleborg, †10. sept. 1878 i Nelleborg, med hustru Karine Kristensdatter, *(...) i Hundtofte, †27. marts 1878 i Nelleborg.

Af støbejern, 84 cm højt, en oval jernplade med personalia malet med gult på sort bund. På bagsiden et salmevers. Skænket 1930 af museumsinspektør Johs. Olsen, Svendborg, til Nationalmuseet (inv.nr. F 243).

9) (Fig. 50), 1879, over Anne Marie Nielsdatter, *29. sept. 1794 i Krarup, †29. nov. 1879. Grotte af eg, 56 cm høj, der krones af et fornyet kors. I et

forsænket, rundbuet felt er personalia anført med sort antikva på hvid bund, og i det halvcirkulære topfelt er indsat et biscuitrelief med Bertel Thorvaldsens *Dagen*. Monumentet er opstillet i våbenhuset.

10) (Fig. 51), 1892, over skolelærer og kirkesanger Enevold Christensen, *1782 i Farm, †16. nov. 1892 i Krarup.

Kors af støbejern, 120 cm højt, med liljeformede korsender og mindre liljeblade om korssskæringen. Personalia anført i versaler. På stammen er sat en indskrifttavle, hvorpå der under et relief af et håndtryk står: »En øm og kærlig fader,/ en nidkær lærer hviler her/ i denne grav,/ et varigere og bedre minde/ end denne støtte/ har han

Fig. 50. Kirkegårdsmonument nr. 9, 1879, over Anne Marie Nielsdatter (s. 3533). Foto Arnold Mikkelsen 2021– *Churchyard monument no. 9, 1879, to Anne Marie Nielsdatter.*

Fig. 51. Kirkegårdsmonument nr. 10, 1892, sat over skolelærer og kirkesanger Enevold Christensen (s. 3533). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Churchyard monument no. 10, 1892, commemorating the schoolmaster and church singer Enevold Christensen.*

selv sadt sig/ i denne menighed,/ og paa denne kirkegaard.« På korsets bagside står ordene »Fred med dit støv«. Korstypen kendes fra navnlig Fyn og er muligvis støbt hos M. P. Allerup, Odense.⁹¹ Opstillet i våbenhuset.

11) (Fig. 52), 1926, over gårdmand Søren Christensen, kaldet »Kloge Søren«, *16 juli 1843 i Frørup, †21. okt. 1925 i Krarup;⁹² hugget af Lars Peter Kragegaard (jf. døbefont nr. 3).

Rektangulær stele af lysegrå marmor, 190 cm høj. For oven er en medaljon med et busteportræt i relief og nederst på stenen mindeordene: »Den bedste kunst/ er at male smil paa/ bedrøve-

de læber«. På bagsiden er anført: »Reist af venner fra/ nær og fjern som tak/ for trofast venskab og/ hjælp i sygdom og nød« samt stenhugger Lars Peter Kragegaards initialer »LK 1926« (jf. døbefont). Opsat på kirkegården syd for kirken.

12) (Fig. 53), 1947, over skolelærer og grundlægger af tidsskriftet *Fynske Minder*, H. C. Frydendahl, *13. juni 1888, †2. juli 1947.

Stele af grå granit, 147 cm høj, med personalia i reliefversaler under et hjulkors: »Hjemstavnsforskeren/ lærer/ H. C. Frydendahl/ 13-6-1888, 2-7-1947/ Gå din samvittigheds vej/ hver hin-

Fig. 52. Kirkegårdsmonument nr. 11, udført af Lars Peter Kragegaard 1926 og sat over 'Kloge Søren' Christensen (s. 3534). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Churchyard monument no. 11, made by Lars Peter Kragegaard, 1926, and commemorating 'Wise Søren' Christensen.*

Fig. 53. Kirkegårdsmonument nr. 12, 1947, sat over skolelærer H. C. Frydendahl (s. 3534). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Churchyard monument no. 12, 1947, to the schoolmaster H. C. Frydendahl.*

dring imod/ men med varlige trin/ fremtræde din fod» og på bagsiden med sortmalede, huggede versaler: »Tider, skæbner/ alt det svundne/ lejr sig/ i slægtens træ./ evigt bundne/ vandrer vi/ i kronens læ« og nederst »rejst af/ Krarup Sogns beboere«. Opstillet øst for koret.

13) 1976, over den 'kloge kone' Petra Mosegaard, *24. febr. 1884, †9. maj 1976.⁹³

Monument af hvidt marmor, 40×45 cm, formet som en opslået bog, hvori personalia er anført med bronzeversaler. Opstillet sydøst for koret.

†*Kirkegårdsmonument*. 1) 1869, over Anne Larsen Aagaard, *25. sept. 1834 i Lydinge, †22. marts 1869 i Krarup, g.m. gårdmand Niels Jørgensen.

Monument af støbejern helt svarende til nr. 4, men monteret på en kvadratisk fod med affaset overkant.

KILDER OG HENVISNINGER

Nedenfor er anført en oversigt over arkivalier eller utrykte kilder og litteratur anvendt i beskrivelsen af Krarup Kirke. For en oversigt over arkivalier og litteratur samt forkortelser anvendt i Svendborg Amt i almindelighed, jf. også s. 59 ff. Henvisninger til *Danmarks Kirker*, Kbh. 1933-, er angivet som *DK*, efterfulgt af betegnelsen på det pågældende amt; referencer inden for Svendborg Amt har dog kun sideangivelse.

Arkivalier. *Rigsarkivet, København (RAK).* *Danske Kancelli.* C 12. 1660-99, D 24. 1699-1771. Fyenske og smaalandske tegnelser. (*Danske Kancelli.* Fyenske og smaalandske tegnelser). *Reviderede Regnskaber, Godsregnskaber.* Rantzausholm og Brændegård 1667-68 (*Rev. Rgsk. Godsrgsk.* Rantzausholm og Brændegård). *Rentekammeret, Skatkammeret, Danske Sekretariat.* 212.63. Koncepter og indlæg til skodebøgerne juli-september 1668 (*Rtk., Skatkammeret, DaSekr.* Koncepter og indlæg).

Rigsarkivet, Odense (RAO). *Fyns bispearkiv:* Indberetninger om kirkeejere og patronatsret 1695-1786 (*Bispeark.* Kirkeejere). – Synsforretninger over kirker. 1718-35 (*Bispeark.* Syn over kirker). – Indberetninger om kirker og kirkegårde 1812-43 (*Bispeark.* Indb. om kirker og kirkegårde). – Sallinge Herreds Breve 1539-1720, 1804-12, 1898-1904 (*Bispeark.* Sallinge Hrds. breve). – Synsforretninger over kirker og præstegårde 1872-98 (*Bispeark.* Syn over kirker og præstegårde). *Sunds-Sallinge Herreders provsti:* Breve fra kollegier, ministerier m.m. 1837-51 (*Provstiark.* Breve fra kollegier m.m.). – Synsprotokol 1824-39 (*Provstiark.* Synsprot.). *Sallinge Herreds Provsti:* Breve fra biskop, amtmand, stiftsovrighed og forskellige 1805-12 m.m. (*Provstiark.* Breve fra biskop, amtmand m.m.). – Returnerede cirkulærer 1851-64 m.m. (*Provstiark.* Ret. cirkulærer). – Synsprotokol for kirker og præstegårde 1915-75 (*Provstiark.* Synsprot. kirker og præstegårde). *Menighedsrådsarkivet:* Forhandlingsprotokol 1904-60 m.m. (*Menighedsrådsark.* Forhandlingsprot.). *Brahertrolleborg godsarkiv:* Protokol over pligtsarbejde m.m. (*Brahertrolleborg godsark.* Prot. over pligtsarbejde). – Embedskorrespondance 1777-1863 (*Brahertrolleborg godsark.* Embedskorresp.). *Den kgl. Bygningsinspektør:* Sager vedrørende kirkebygninger på Fyn 1915-1925 (*Den kgl. Bygningsinspektør.* Sager vedr. kirker).

Det Kongelige Bibliotek (KB). *Ny kongelig samling (NKS):* 736 4°. Optegnelser om kirkerne i Fyn og deres oldsager. *Kallske samling.* 377. 4°. Kopi af beskrivelse over kirkerne og herregårdene i Fyn og i Langeland, af sognepræsterne til Thuras brug forfattet 1755 (*Kallske saml.* 377. 4°. Beskrivelse over kirkerne 1755).

Kirkens arkiv: Synsprotokol 1862 ff. (*Kirkens arkiv.* Synsprot.).

Nationalmuseet. *Indberetninger.* J. B. Löffler 1886 (generelt); Chr. Axel Jensen 1916 (døbefont); Kirsten

Weber 1955 (inventar); Henriette Rensbro 2017 (kirkegård).

Tegninger. Nationalmuseet (NM). Chr. Axel Jensen 1916 (døbefont). – Kirsten Weber 1955 (inventar). – Aage Jørgensen (alterkalk, gravminder). – H. P. Knudsen 1967 (plan, snit samt kapel). – E. Mindedal 1967 (plan). – Ebbe Lehn Petersen 1982 (bjælkelag i tårn). – Aage Larsen 1986 (graverhus). – J. Chr. Varming 1992 (orgel).

Litteratur. Niels Rasmussen Søkilde, *Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg og Omegn*, Kbh. 1870 (*Rasmussen Søkilde 1870*); Orla Hylleberg Eriksen, *Den drokronologisk undersøgelse af tagkonstruktion over Krarup kirke, Svendborg amt*, NNU rapport nr. 9, Nationalmuseet 2021 (*Hylleberg Eriksen 2021*).

Historisk indledning ved David Burmeister, kirkens omgivelser og bygning ved Anders C. Christensen, inventar og gravminder ved David Burmeister, heraf dog orgler ved Kristian Lumholdt. Arkivalielæsning ved Bjørn Westerbeek Dahl, Katrine Faust Larsen m.fl. Engelsk oversættelse ved James Manley. Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedso. Redaktionen afsluttet februar 2022.

¹ *Danmarks Riges Breve*. Udg. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab, Kbh. 1938-, II, 5, 90 nr. 88 (o. 1300).

² *Repertorium diplomaticum regni danici mediævalis. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen*. Udg. af Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie, Kbh. 1894-1939, nr. 7169 (24. april? 1441).

³ »Regnskabsbog over Indtægten af Landehjælpen 1524-1526«, *Danske Magazin*, 4, 1873, 50.

⁴ Jens Rasmussen og Anne Riising, *Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604*, Odense 1995, 250 f.

⁵ *Rasmussen Søkilde 1870* 198.

⁶ *Kronens Skøder paa afhændet og erhvervet jordegods i Danmark, fra Reformationen til Nutiden, 1535-1765*. Udg. af Rigsarkivet, Kbh. 1892- 1955 (*Kronens Skøder*), II (1648-88), 184 (18. juli 1664).

⁷ *Kronens Skøder* (note 6), II (1648-88), 184 (18. juli 1664).

⁸ *Kronens Skøder* (note 6), II (1648-88), 306ff (21. april 1670). Skødet af 1670 er en korrektion af mageskiftebrevet af 16. okt. 1668. 1714 er baron Niels Trolle nævnt som kirkeejer; RAO. *Bispeark*. Kirkeejere.

⁹ RAK. *Danske Kancelli*. Fyenske og smaalandiske tegnelser.

¹⁰ *Danske Kirkelove I-III*. Udg. af Holger Fr. Rørdam, Kbh. 1883-89, I, 409 (9. jan. 1555); *Rasmussen Søkilde 1870* 180-81.

¹¹ *Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1551-1660*. Udg. af Rigsarkivet, Kbh. 1885-2005. III (1561-1565), 162 (15. juli 1562).

¹² *Danske Kirkelove* (note 10), II, 65 nr. 70 (15. juli 1562).

¹³ *Monumenta historiae Danicæ. Historiske Kildeskrifter og Bearbejdelser af dansk Historie fra det 16. Aarhundrede*. Udg. af Holger Fr. Rørdam, Kbh. 1873-87, 556 f. nr. 21-22 (1. juni 1569 og 10. juni 1570).

¹⁴ *Rasmussen Søkilde 1870* 14-15, 180. Eksempelvis omtaler H. Hjorth-Nielsen, »Uddrag af Biskop Jens Bircherøeds dagbøger 1658-1707«, *Personallhistorisk Tidsskrift* 8 rk., VI, 244 ordningen af Henrich Predbensen Langsted 8. marts 1676 som »Medtiener og Pastor adjunctus til Haagerup og Krarup Menigheder«.

¹⁵ RAO. *Brahetrolleborg godsark*. Embedskorresp. I RAO. *Pastoratsark*. Enesteministerialbog 1801-14, fol. 4r er indført: »Da Lydinggaarde Byes Beboere, som ved allernaadigste Rescript af 21ste November 1800, være samlagte fra Brahetrolleborg Sogn til Krarup Sogn, ifølge allernaadigste Rescript af 27de Jan. 1809, igien skulle henføres til førstnævnte Sogn, saa findes da af Lydinggaarde Bye, efter den 27de Jan 1809, Født, Confirmerede, Ægteviiede og Døde anførte i Ministerialbogen for Brahetrolleborg Menighed.«; S.V. Wiberg, *Personallhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie*, Kbh. 1870-73. Ny udg., Kbh. 1959-60, I, 201; *Rasmussen Søkilde 1870* 205. Det skal dog bemærkes, at i præsteindberetningen 1755 er det anført, at Krarup Sogns byer var 'Krarup, Snarup, Lydinge, Søefelde', hvilket antyder, at Lydinge allerede da lå under Krarup Sogn; KB. *Kallske saml.* 377. 4°. Beskrivelse over kirkerne 1755.

¹⁶ Evald Tang Kristensen, *Danske Sagn* II, Århus 1893, 351 (nr. 30).

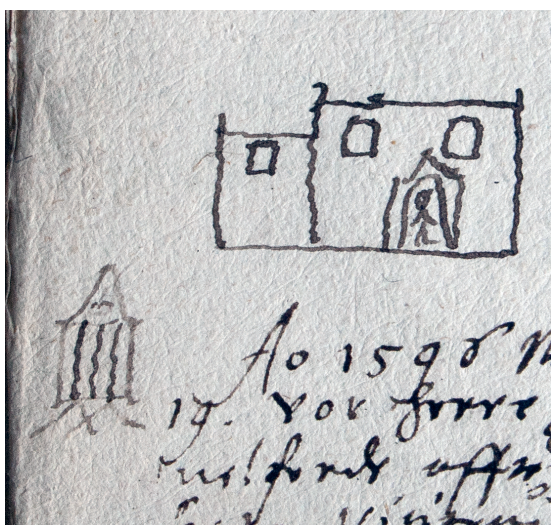

Fig. 54. Skitse af kirken i biskop Jacob Madsens visitatsbog. I RAO. – Sketch of the church in Bishop Jacob Madsen's book of visitations.

¹⁷ Siegfred Svane, *Danske Helligkilder og Lægdomskilder*, Kbh. 1984, 136.

¹⁸ Rasmussen *Søkilde* 1870 38; jf. også August F. Schmidt, *Danmarks Helligkilder*, Kbh. 1926, 128.

¹⁹ Svane 1984 (note 17), 136. De hugne sten fra kilden var ifølge Svane placeret ved gården Dalgård umiddelbart nord for kirken, hvor de efter sigende endnu befinder sig.

²⁰ *Tang Kristiansen* 1893 (note 16), IV, 331 nr. 1047.

²¹ *Tang Kristiansen* 1893 (note 16), II, 351 nr. 31.

²² RAO. *Provstiark*. Ret. cirkulærer samt *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

²³ RAO. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

²⁴ RAO. *Bispeark*. Indb. om kirker og kirkegårde.

²⁵ RAO. *Brahetrolleborg Godsark*. Prot. over pligtsarbejde.

²⁶ RAO. *Provstiark*. Ret. cirkulærer.

²⁷ RAO. *Provstiark*. Syn over kirker og præstegårde.

²⁸ Lækagen blev efterfølgende lokaliseret ved graverbygningen øst for kirkegården, jf. rapport i NM. *Antikvarisk-Topografisk Arkiv* (korrespondancearkivet) ved Kirstine Schrøder Hansen, j.nr. 1390/2014.

²⁹ Et forslag til udvidelse af bygningen i form af tilføjelsen af to længer mod hhv. nord og syd, bl.a. med henblik på atter at anvende ligkapellet til dets oprindelige formål, var under behandling 2021 (C&W Arkitekter, Svendborg).

³⁰ Hans de Hofman, *Samlinger af publique og private Stiftelser, Fundationer og Gavebreve* VI, Kbh. 1760 (*HofmFund*), 142-143 samt RAO. *Bispeark*. Sallinge Hrds. breve; jf. også René Schrøder Christensen, »Udskiftningen på Brahetrolleborg. Et eksempel på godsejerens store indflydelse på kulturlandskabet«, *Fynske Årbøger* 2005, 48.

³¹ *HofmFund* (note 30), VI (1760), 142 f.

³² H. C. Frydendahl, »Fra Krarup Skoles Opførelse 1805«, *Fynsk Hjemstavn* 1930, 178.

³³ *HofmFund* (note 30), VI (1760), 142 f.; *Frydendahl* 1930 (note 32), 178.

³⁴ *Frydendahl* 1930 (note 32), 183 ff. Skolen er ombygget 1930.

³⁵ J. P. Trap, *Danmark*, 5. udg., Niels Nielsen, Peter Skautrup og Poul Engelstoft (red.), Kbh. 1957 (*Trap*), V, 2, 754.

³⁶ Jf. Johannes Olsen, »Sydfynske Kirker og Kirkegårde« i *Vore Kirkegårde*, udg. af Foreningen for Kirkegaardskultur, 10. Aargang, 1933-34, 17-19; hertil skal bemærkes, at fig. 21 netop viser et parti fra kirkegården i Krarup og ikke – som anført – fra Kværndrup.

³⁷ En kortfattet og langt senere nedskrevet meddelelse om, at koret var bygget af Kaj Lykke 1650, henviser muligvis til en ikke før eller siden omtalt reparation, jf. *HofmFund* (note 30), VI (1760), 110. Kaj Lykke til bl.a. Rantzausholm og Flintholm var en af tidens største godsejere, men faldt i unåde og flygtede 1661 efter en dom for majestætsfornærmelse. I Sallinge Herred måtte

Fig. 55. Apsissokkel (s. 3537 note 39). Foto Erik Moltke 1943. – *Apse footing*.

bl.a. gårdene Søkilde og Damsbo i Fleninge afstås, jf. Niels Rasmussen Søkilde, *Trolleborgeggen og dens Beboere igennem 250 Aar (fra 1646 til vore Dage)*, Fyens Stiftstrykkeri 1894, 75-76, samt s. 3488 med note 11.

³⁸ Flere kvadre synes sidenhen at være blevet anvendt i tårnstøttepillerne (s. 3509).

³⁹ En 'udhugget sten', der formodedes at have været bragt i korbuen, forsøgtes 1935 erhvervet af kirken. Den befandt sig da på Kroggården, der tilhørte gård-ejer Ditlev Madsen; RAO. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot. Muligvis er der tale om den reliefprydede granitsten, der i Nationalmuseets fotoarkiv benævnes 'apsissokkel', og som smykkes af en tovsnoet og nærmest fladbuet arkaderække (fig. 55).

⁴⁰ Korbuen samt skjold- og gjordbuerne dækkes alle af nyere pudslag.

⁴¹ RAO. *Provstiark*. Breve fra biskop, amtmand m.m.

⁴² Eftersom det sidste syvtal i vestgavlens årstal manglede allerede 1867 og endnu o. 1957, må der herske en vis tvivl om denne daterings nøjagtighed, jf. C. T. Engelstoft, *Kirkerne i Fyens Stift (Tillæg til Jacob Madsens Visitatsbog)*. Begyndt 1853. Manuskript i NM, 182 f. samt *Trap* (note 35), V, 2, 754. For tårnets vedkommende stemmer årstallet overens med oplysningen om, at kirken i årene 1763-81 var 'uden tårn', jf. Erich Pontoppidan og Hans de Hofman, *Den danske Atlas* I-VI, Kbh. 1763-81, VI, 733.

⁴³ Se f.eks. René Schrøder Christensen, »Udskiftningen på Brahetrolleborg. Et eksempel på godsejerens store indflydelse på kulturlandskabet«, *Fynske Årbøger* 2005, 39-65.

⁴⁴ *Engelstoft* 1853 (note 42), 182 f. jf. også note 15 om Lydinges tilknytning til Krarup Sogn efter 1800.

⁴⁵ Muligvis er kapellets trekantgavl omsat på et senere tidspunkt.

⁴⁶ Den umiddelbart formålsløse foranstaltning med et vindue til det utilgængelige loft kan skyldes, at loftet ikke var oplagt på daværende tidspunkt, eller at der tidligere har været adgang.

⁴⁷ RAO. *Bispeark*. Syn over kirker og præstegårde; jf. også RAO. *Provstiark*. Ret. cirkulærer.

⁴⁸ Meddelt 1926 af ringer Jens J. Hansen, Krarup, der endvidere beklagede nedrivningen, jf. optegnelse i Frydendahls Samling, Odense Bys Museer (afskrift i NM); stenene blev herefter genanvendt som dørsten i Korinths garveri, der var under genopbygning efter en brand 1896.

⁴⁹ Jf. RAO. *Den kgl. Bygningsinspektør*. Sager vedr. kirker.

⁵⁰ En sløjfet varmekanal er endnu synlig i korets nordmur.

⁵¹ RAO. *Bispeark*. Syn over kirker.

⁵² RAO. *Provstiark*. Synsprot.

⁵³ Der må være tale om ruderne, eftersom kapellet kun har et vindue; RAO. *Provstiark*. Synsprot.

⁵⁴ Jf. skrivelse ved klokkekonsulent Bendt Gammeltoft-Hansen, NM. *Antikvarisk-Topografisk Arkiv* (Korrespondancearkivet).

⁵⁵ *Hylleberg Eriksen 2021*.

⁵⁶ RAO. *Provstiark*. Syn over kirker og præstegårde; jf. også RAO. *Den kgl. Bygningsinspektør*. Sager vedr. kirker.

⁵⁷ Jf. *Kirkens arkiv*. Synsprot.; RAO. *Provstiark*. Ret. Cirkulærer.

⁵⁸ Det er bemærket 1721 (RAO. *Bispeark*. Syn over kirker), at kirken var under 'reparation', men det er uklart, om det blot angik bygningen eller også inventaret.

⁵⁹ If. sognepræst Ole Buhl Nielsen anskaffet under for-gængerens, Yvonne Marie Ydes embede 1983-94.

⁶⁰ *Kirkens arkiv*. Synsprot.

⁶¹ RAK. *Rev. Rgsk. Godsrgsk*. Rantzausholm og Brændegård.

⁶² RAK. *Rtk., Skatammeret, DaSekr*. Koncepter og indlæg. Skøde af 16. okt 1668.

⁶³ August Thomsen malede endvidere følgende altertavler i løbet af 1840'erne: Skt. Mariæ Kirke, Helsingør (DK *Frborg* 442), Dåstrup Kirke 1843 (DK *KbhAmt* 1172), Søborg Kirke 1843 (DK *Frborg* 1130), Glücksborgs kapel 1844, Falkerslev Kirke 1845 (DK *Maribo* 1451) og Gershøj Kirke 1846 (DK *KbhAmt* 950).

⁶⁴ RAK. *Danske Kancelli*. C1. Diverse optegnelser om forgyldte kobberværker i kirker. Listerne er publicerede i Tage E. Christiansen, »De gyldne Altre I. Tamdrup-pladerne« *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1968, 197f.; Jes Wienberg, »Gyldne altre, kirker og kritik«, *Hikuin* 22 (1995), 64. Poul Nørlund, *Gyldne Altre. Jysk metalkunst fra Valdemartiden*, Kbh 1968, 7-8.

⁶⁵ RAO. *Provstiark*. Breve fra kollegier m.m.

⁶⁶ Chr. A. Boje, *Danske guld og sølv smedemærker før 1870 I-III*. Revideret og udvidet udgave ved Bo Bramsen m.fl., Kbh. 1979-82, nr. 4098.

Fig. 56. Udsnit af skibets sydside (s. 3503). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Detail of the south side of the nave.*

Fig. 57. Koret set fra sydøst (s. 3502). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *Chancel seen from the south east.*

⁶⁷ Finn Grandt-Nielsen, *Fynsk kirkesølv (Fynske Studier XII)*, Odense 1983, 139 regner både kalk og disk for skænkede 1742 og dermed sandsynligvis for udført af samme guldsmed.

⁶⁸ KB. NKS 736 4°. Optegnelser om kirkerne i Fyn og deres oldsager.

⁶⁹ *Grandt-Nielsen 1983* (note 67), 123 anfører, at oblatæskan er skænket af ægteparrets søn Niels Trolle, og at våbenet på dens låg skulle være både hans forældres (dvs. Trolle-Walkendorff) og bedsteforældres (dvs. Rantzau og Skinkel). Sidstnævnte ses imidlertid ikke på æsken, hvorfor Trolle og Walkendorffs våbener sammen med indskriften snarere udpeger Anna Cathrine Walkendorff (†1719) som giver.

⁷⁰ *Boje 1979-82* (note 66), nr. 4080.

⁷¹ Stagerne er tilsyneladende identiske med dem, inventariet nævner 1862.

⁷² RAO. *Provstiark.* Synsprot. (under 1829).

⁷³ Jf. M. Mackeprang, *Danmarks middelalderlige Døbefonte*, Kbh. 1941. 2. udg. ved Jens Vellev, Højbjerg 2003, 119-20.

⁷⁴ Kummen kan identificeres blandt de tre på Egeskov i kraft af Chr. Axel Jensens beskrivelse 1912; NM. *Antikvarisk-topografisk Arkiv* (under Kværndrup Sogn).

⁷⁵ *Mackeprang 1941* (note 73), 108.

⁷⁶ RAO. *Provstiark.* Synsprot. 1829 bemærkes det, at et nyt dåbsfad skal anskaffes. 1831 hedder det imidlertid, at kirken ikke har nogen font, så fadet – der ikke passer til font nr. 1 – må være anskaffet sammen med font nr. 2.

⁷⁷ Jf. *Kirkens arkiv.* Synsprot. Ønsket om at få stolene malet fremkom på det treårige syn 1947, og ved næste treårige syn 1950 var det gennemført.

⁷⁸ RAO. *Provstiark.* Syn over kirker og præstegårde;

bemalingen må være gennemført samtidig med nymalingen af prædikestolen, dvs. 1922 (s.d.).

⁷⁹ Stoletypen genfindes desuden i variant i Fodslette og Longelse (begge Langelands Sønder Hrd.) samt Søndre Broby og Øster Hæsing (begge Sallinge Hrd.).

⁸⁰ Indretningen er eksplicit omtalt 1876 som præste- og degnestole; RAO. *Provstiark.* Ret. Cirkulærer.

⁸¹ NM. *Antikvarisk-Topografisk Arkiv* (Korrespondancearkivet).

⁸² NM. *Antikvarisk-Topografisk Arkiv* (Korrespondancearkivet). Opstillingen var inspireret af en tilsvarende i Lilleheddinge Kirke (Præsto Amt). Her var den udført af samme orgelbyggeri ved arkitekt Peter Paludan.

⁸³ Yderligere oplysninger om kirkens orgel findes i Den Danske Orgelregistrant.

⁸⁴ Den Danske Orgelregistrant.

⁸⁵ Poul Henningsen »Søren Christensen!: 'Kloge Søren'«, *Ræthinge-posten: Årsskrift for Ringe Museumsforening og Ringe lokalhistoriske Forening 1986*, 18.

⁸⁶ RAO. *Provstiark.* Ret. Cirkulærer (nævnt 1900 og 1901).

⁸⁷ De malede årstal antyder, at indskrifterne til og med Jens C. Clausens begyndende embedsår er malet af samme hånd, og at tavlen derfor er anskaffet i løbet af hans embedsperiode, 1918-34.

⁸⁸ RAO. *Menighedsrådsark.* Forhandlingsprot.; f.eks. Trøst-Hansens sognekort fra 1921.

⁸⁹ RAO. *Menighedsrådsark.* Forhandlingsprot.; Henning Thalund, *Fynske Kirkeskibe (Skrifter fra Svendborg og Omegns Museum 27)*, Svendborg 1989, 83.

⁹⁰ Monumentet er ikke knyttet til Krarup Kirke i Odense Bys Museers genstandsdatabase, men Rasmus

Jensen blev begravet på Krarup Kirkegård 22. febr. 1875; RAO. *Pastoratsark*. Hovedministerialbog 1867-92, 209 (1875 nr. 2).

⁹¹ Faye, *Støbejernskors*, kat.nr. 149. Et kors fra Ærøskøbing Kirkegård, over Jens Madsen Bødker (†1866, s. 1639) bærer if. Faye M.P.Allerups mærke.

⁹² Gustav Henningsen, »Kloge folk og 'Kloge Søren'«, *Det Farlige Liv*, udst.kat. Nationalmuseet, Kbh. 1978, 73 ff.; *Henningsen 1986* (note 85), 14-20; F. Ohrt, »Fra fynske signemænds gemmer«, *Fynsk Hjemstavn* 1930, 6-7.

⁹³ *Henningsen 1986* (note 85), 18 ff.; *Henningsen 1978* (note 92), 74, 80-81, 83 ff.

Fig. 58. Kappellets indre set mod nord (s. 3506). Foto Arnold Mikkelsen 2021. – Interior of the chapel, looking north.

KRARUP CHURCH

The church, which lies in the north of the parish, has a distinctive location on the outskirts of Krarup, on a striking, sharply demarcated hill that rises 15 metres above the surrounding flat ground. The churchyard has presumably preserved its old boundaries to the north and east, while a southern expansion was effectuated around 1915. The enclosing wall consists of fieldstone dikes which in the years 2000–2004 have been rebuilt after several collapses down the steep slopes. The main entrance to the south, which is located near the foot of the hill, consists of granite piers from 1841, between which are hung iron wickets, the present ones from 1961 (fig. 4). The former mortuary chapel south west of the church is presumably from c. 1919 and is a building whose form and choice of materials are clearly inspired by the appearance of the church (fig. 5). The chapel is now used for storage.

The top of the hill was formerly marked by woodland-like vegetation of old, large trees that were felled in 1999, when the lime-tree alley from the highway up to the church was established (cf. figs. 2 and 6).

Building. The church is a Romanesque building consisting of chancel and nave, to which has been added a medieval western extension. From c. 1767 come the porch, the chapel and the cornice of the church, while the tower is from 1783. The stairwell and buttress are younger than the tower, while the former coalhouse on the north side of the porch was built in 1913. A †furnace room, built c. 1924 on the eastern side of the north chapel, was demolished in 1969.

The area of the original part of the church comprises the chancel and the eastern part of the nave, which more or less corresponds to the two easternmost vault bays (fig. 8). The nave, whose back walls approximately stand flush with the facades of the flanking walls of the chancel, thus once had a modest length of c. 13 m while the width of 8.6 m corresponds to two thirds of that.

The walls, which are much affected by later re-buildings and repairs, are built on a foundation of fieldstone on which a profiled footing is laid, whose form in the chancel consists of a large beading over a concave moulding, while the nave consists of a very lightly hollowed-out chamfer over a groove (p. 2934, figs. 4–5). In the meeting between chancel and nave on the south side it can be seen that the footing of the latter meets up with the chancel, which was thus built first (cf. fig. 57). The actual walls consist of raw fieldstone with the use of a few split stones or ashlar, which have also been used as corner ashlar. The walls of the chancel, compared with those of the nave, are strikingly thin – only about 100 cm as against the nave's c. 150 cm. Of original openings there are now only faint traces of the east window of the chancel. In the interior of the church the floor of the chancel is raised two steps above the nave, while the Romanesque chancel arch has been greatly expanded in recent times.

The western extension of the nave is difficult to date, but the nature of the roofing suggests that the construction must be attributed to the later part of the middle ages. On the exterior the extension has a length of c. five metres, which has increased the inside area by just under a quarter of the length (fig. 56). The material is mainly raw and split fieldstone with some use of medieval bricks, and the stone material must largely be assumed to be re-used from the old west gable.

A common feature of the Late Gothic cross-vaults is the pointed-arched wall ribs and reinforcing ribs, which rest on single-bevelled corner piers and double-bevelled wall piers; the ribs, which are quarter-brick wide, have three-course-high ledges that lie diagonally on the piers. In cultivated style, varied forms are used as keystones: in the chancel a rectangle and in the two eastern bays of the nave a 'half-brick cross', while the western bay has a circle (figs. 8 and 23). The high-vaulted severies have carved-in rib seams and in the case of the nave vaults the ledges for the severies

take the form of lightly corbelled courses meeting the arches, quite as we see them in many of the contemporary vaults in the area – cf. for example Tved, Kirkeby, Vester Åby, Vester Skerninge and Ulbølle (pp. 1838, 2073, 3031, 3158 and 3211).

The porch, chapel, tower, stairwell, buttress, the cornice of the nave and the small expansion north of the porch are all from the post-Reformation period, but the construction date is only known for the last of these, which is from 1913. The dates preserved in the wall ties on the western pediment of the nave, “C D R / 1767”, and on the east facade of the tower, “J L R 1783”, thus give the best indication of the age of the construction (figs. 7, 11-14). The initials refer to the barons Christian Ditlev Reventlow of Brahetrolleborg and his son Johan Ludvig Reventlow, who inherited the estate in 1775. The extensions, which presumably took place in the above order, are all in brick in changing formats laid in cross-bond. Most striking is the low and unshowy, but tasteful and well-proportioned tower, which rises over the walls of the chancel. The facades, which are decorated with large rectangular recesses and are drawn slightly back in relation to those of the chancel, are terminated in the transition to the walls of the tower by quarter rounds with tipping. The cornice is strongly corbelled and thus strong stepping lifts the roofing out over the cornice and gives the pyramid roof a striking, concave form.

Furnishings. The church's oldest item of furnishing is a Romanesque *font, the base of which is now in the National Museum, while the related basin is at Egeskov. Beyond this no furnishings are preserved from the time before 1702, when Anna Cathrine Walkendorff donated a wafer box made by Simon Matthiesen, Odense, presumably in memory of her husband, Frederik Trolle. In 1742 Baron Conrad Ditlev Reventlow gave Brahetrolleborg a Communion set made by Simon Pedersen, Odense. The money box is from the same century.

The church's oldest bell was cast in 1814 by I. C. & H. Gamst, Copenhagen, and around 1831 the church acquired a new font (no. 2). In 1849 extensive refurbishing took place, comprising the

acquisition of an altarpiece with a painting by August Thomsen, a new altar and chancel rail, a pulpit, pews, door wings and presumably also new altar candlesticks in Empire style. The (†) priest's and parish clerk's seats on each side of the altar were probably also established at this time. In 1863 M. P. Allerup recast the church's old bell. The present font was made by Lars Peter Kragegaard in 1929, while the church ship was built in 1947 by Johannes Pedersen, Faaborg.

The furnishings stand in a 1947-50 colour scheme dominated by that of the pews, the pulpit and the chancel rail's light-grey basic colour with details in claret colour and dark blue. The chancel is typified by the brown oak colour of the altarpiece, which harmonizes with the golden-brown curtains of the (†) confessionals. To these we can add the striking violet woollen cladding of the Communion table, kneelers and the handrail of the pulpit from the 1980s.

There is no reliable information about major refurbishings before 1849, when the owner of Brahetrolleborg, Ditlev Christian Ernst Reventlow, implemented an extensive refurbishing of the church. During this process many of the older furnishings were scrapped and the church was refurbished with an altar rail, chancel rail, pews, door wings and, as mentioned, presumably also new priests' and parish clerks' seats. Both the chancel rail and the pews are of types Brahetrolleborg and Egeskov had installed in their churches during modernizations in the period 1849-68.

Sepulchral monuments. In the church a single historic tombstone is preserved – Jep Nielsen's from 1612. In addition, in the churchyard a monument of the grotto type is preserved as well as a cast iron cross, both from the end of the 1800s (nos. 8-9). Notable too are the monuments to two prominent figures of the area – 'Wise' Søren Christensen, whose monument was sculpted by L. P. Kragegaard in 1926 (no. 10), and the schoolmaster H. C. Frydendahl's tombstone from 1947 (no. 11). Thanks not least to the latter's work to preserve objects of antiquarian interest from the area, many churchyard monuments have also been taken to the Danish museums.